

- *qu'en même temps, plus de la moitié des demandeurs d'emploi résidents disponibles sont inscrits auprès de l'ADEM depuis au moins 12 mois* ;

- *que selon l'avis de la Banque centrale du Luxembourg (BCL) relatif au budget de l'État pour 2022, il s'agirait d'un record historique qui serait par ailleurs symptomatique de l'existence de problèmes structurels sur le marché du travail* ;

- *notant que la part des demandeurs d'emploi inactifs depuis plus de douze mois (qui ne sont ni en emploi, ni affectés à une mesure pour l'emploi, ni en congé de maladie ou de maternité) a également augmenté en 2021 pour s'établir à 38 % (après une part de 32 % en 2020) (source BCL)* ;

- *considérant que, toujours selon la BCL, « [l]es populations défavorisées (salariés souffrant d'un handicap ou d'une incapacité de travail partielle, chômeurs âgés et/ou faiblement qualifiés) sont particulièrement exposées à ce fléau »,*

invite le Gouvernement

- *considérant les efforts œuvrés par l'ADEM, à œuvrer pour une meilleure prise en charge individualisée des personnes touchées par le chômage de longue durée et à leur proposer des mesures ciblées, notamment au niveau de la formation et de la formation continue.*

(s.) Marc Spautz, Paul Galles, Jean-Marie Halsdorf, Aly Kaes, Gilles Roth.

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Merci, Här Spautz.

Vote sur la motion 1 modifiée

Wien da mat der Motioun Nummer 1 d'accord ass, soll d'Hand an d'Luucht hiewen.

Wien ass dergéint?

Wien enthält sech?

Dann ass dës Motioun eestëmmeg ugehall.

Motion 2

Da kéime mer zur Motioun Nummer 2, wou et drëm geet, fir en Dispositiv ze evaluéieren, dee sech opdrängt, fir eeben einfach zu enger Baisse significative vun de Laangzäitchômeuren ze kommen. Wie wëllt nach d'Wuert zu dëser Motioun ergräifen? Den Här Georges Engel.

■ **M. Georges Engel (LSAP).**- Jo, och déi ass eis ganz sympathesch. An do géife mer gäre bei « invite le Gouvernement à évaluer le dispositif susmentionné », also déi 400 Posten, déi do ugeschwat goufen, schreiwen: « et à procéder, le cas échéant, aux adaptations » ... Et muss ee jo kucke fir d'éischt, ob déi Evaluatioun dat och ergëtt oder net. An da kéinte mer déi hei och matstëmmen.

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Den Här Kersch.

■ **M. Dan Kersch, Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Économie sociale et solidaire.**- Jo, ech hat virdu gesot, et wär vläicht néideg, awer eng Rei vun Informatiounen ze ginn. Den Här Spautz hat a senger Ried gesot, mir hätten do 400 Posten am Budget stoen an et sollt een dee Chiffer eventuell nach erhéien.

Ech mengen, de Problem besteet net onbedéngt an deem Chiffer vu 400 Persounen, mee de Problem besteet doranner, déi 400 Persounen ... oder déi Aarbechtsplazen ze detektéieren, wou déi 400 Persoune kéinten hi schaffe goen. Dir hutt virdrun zu Recht gesot, et géif eng Rei Gemenge ginn, déi oft vun dëser Offer Gebrauch maachen. De Staat selwer mécht et och. Et gött och eng ganz Rei vu Veräiner, Kulturveräiner, Sportsveräiner, déi et maachen.

Mee et ass néideg, dass mer dat Instrument eng Kéier evaluéieren. Ech soen och hei firwat: Well mer awer festgestallt hunn, dass et eeben net genuch Veräiner sinn, déi et maachen, mee dass awer déi eenzel Veräiner, déi et maachen, massiiv dovunner profitéieren. Dat heescht, dass mer also eenzel Sportsveräiner hunn, wou mer sechs oder siwen EMle ronderëmlafen hunn. Ech mengen, dat kann et net sinn. Dat ass och net d'Iddi dohannert gewiescht. Mee op där enger Säit musse mer méi Partner fannen an op där anerer Säit musse mer awer och e Bléck drop halen, dass hei net vun deem Instrument Gebrauch gemaach gött, fir aner Saachen ze erfëllen, fir déi am Fong déi Leit hei net do sinn.

Also ech sinn total domat averstanen, dass mer eng Evaluatioun vun deem heiten Dispositif maache wéi och vun all deenen anereren Dispositiffen, déi mer en place hunn, fir de Chômage allgemeng ze bekämpfen.

Ech wëll och soen, dass mer op dem Aarbechtsministère extra eng Persoun - eng héichqualifizéiert Persoun, déi Ekonomist ass - agestallt hunn, fir genau dat doten ze maachen, genaousou wéi mer och eng Persoun agestallt hunn, déi an Zukunft soll Auditte maache bei de sozialen Initiativen.

Dir wësst, dass mer verschidden Diskussiounen haten, wou déi eng oder aner Sozialinitiativ e bëssen an d'Rampeliicht komm ass vun der Press. Do hu mer allkéiers en Audit gemaach. An déi Erfahrung huet am Fong dozou gefouert, dass mer soen: Mir maachen elo reegelméisseg Auditten an alle Sozial-

initiativen, an zwar net, fir deenen op d'Feïss ze trëppelen, mee fir ze kucken, ob dat, wat op der Plaz gemaach gött, och deem entsprécht, wat mer ursprénglech mat de Sozialinitiative wollte maachen. Mir maachen dat selbstverständlech och zesumme mat der Privatinitiativ, mee mir hunn, wéi gesot, och ee bei eis agestallt, dee genau dat dote soll koordinéieren.

Ech mengen, dat ass och am Sënn vun deenen Diskussiounen, déi mer an der Kommissioun gefouert hunn. An duerfir ass dat doten och vu menger Säit, esou wéi den Här Engel et scho gesot huet, eng gutt Motioun an et sollt ee se esou unhuelen.

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Merci villmools, Här Kersch.

Motion 2 modifiée

La Chambre des Députés,

- *revue la loi du 20 juillet 2017 portant modification du Code du travail en vue de l'introduction d'un nouveau dispositif de lutte contre le chômage de longue durée* ;

- *considérant que les différentes lois budgétaires (2018 à 2022) ont fixé le chiffre maximal annuel d'emplois d'insertion à 400 postes* ;

- *que malgré un bilan intermédiaire encourageant dressé en 2019, le chômage de longue durée a atteint un record historique en 2021 (avec une hausse substantielle des demandeurs d'emploi inactifs depuis plus de 12 mois)* ;

- *rappelant qu'il est plus raisonnable d'investir dans l'emploi que de financer le chômage,*

invite le Gouvernement

- *à évaluer le dispositif susmentionné et à procéder, le cas échéant, aux adaptations qui s'imposent pour aboutir à une baisse significative des demandeurs d'emploi inactifs.*

(s.) Marc Spautz, Paul Galles, Jean-Marie Halsdorf, Aly Kaes, Gilles Roth.

Vote sur la motion 2 modifiée

Wien d'accord ass mat dëser Motioun, soll d'Hand an d'Luucht hiewen.

Wien ass dergéint?

Wien enthält sech?

An domat ass och dës Motioun eestëmmeg ugehall.

6. Dépôt d'une proposition de loi par M. Marc Spautz

Dann huet den Här Marc Spautz d'Wuert gefrot fir den Depot vun enger Proposition de loi, an duerno den Här Laurent Mosar fir dee selwechten Exercice.

Här Spautz, Dir hutt d'Wuert.

Exposé

■ **M. Marc Spautz (CSV), auteur.**- Merci, Här President. Mir hunn elo vill iwwert de Chômage geschwat. Mir schwätzen och iwwer Leit, déi an d'Pensioun ginn, am ëffentlechen oder am private Secteur. D'Pension légale hei zu Lëtzebuerg ass bei 65 Joer. Wann Der awer mat 57 Joer kënnt an d'Pensioun goen oder mat 60 Joer kënnt an d'Pensioun goen, well Der 40 Joer Service hutt am Privatsecteur, dann däerft Der kenger zousätzlecher Aktivitéit no-goen, bis Der 65 Joer hutt. Dir hutt alleguerten déi lescht Wochen a Méint Bréiwer kritt, wou Leit op eemol domm do stoungen, well se e politescht Mandat haten, well se an enger Examenskommissioun waren, a well dat méi uitgemaach huet wéi een Drëtzel vum Salaire social minimum, hu se näischt méi kritt an der Pensioun.

An dofir géife mir proposéieren, dass een do ganz kloer draschreift, dass fir Saachen, déi op Base élektive sinn a wann s de enger Examenskommissioun nogees, wou s de net och nach an d'Sécurité sociale abezils - ech wëll dat betounen -, net och nach eng Kéier an d'Pensiounskeess abezils, dass dann awer d'Méiglechkeet muss bestoen, dass dat net berücksichtegt gött. An ech hoffen, dass den neie Sozialminister sech däers dann och direkt wäert unhuelen.

Villmools merci.

7922 - Proposition de loi portant modification du livre III du Code de la sécurité sociale

■ **Une voix.**- Très bien!

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Merci villmools, Här Spautz.

7. Dépôt d'une proposition de loi par M. Laurent Mosar

An da géif ech d'Wuert ginn un den Här Laurent Mosar fir den Depot vun enger Proposition de loi.

Exposé

■ **M. Laurent Mosar (CSV), auteur.**- Jo, merci, Här President. Déi zweet Proposition de loi, déi och vum Kolleeg Marc Spautz a vu mir ënnerschrivwe ginn

ass, huet dee selwechten Objektiv. Et geet ganz einfach drëm, fir hei eng gewëssen Diskriminatioun ze eliminéieren, déi zwëschent Salariéen an Indépendantë besteet, souwuel, wat de Chômage partiel wéi och wat d'Pensiounsrechter ugeet, a fir déi ze harmoniséieren. An duerfir wäert ech lech hei elo nach eng zweet Proposition de loi an deem selwechte Sënn deposéieren, an der gudder Hoffnung, datt d'Regierung déi ganz positiv wäert aviséieren.

Merci.

7923 - Proposition de loi portant modification du livre V du Code du travail

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Merci villmools, Här Mosar.

8. 7346 - Projet de loi portant sur l'accessibilité à tous de lieux ouverts au public, des voies publiques et des bâtiments d'habitation collectifs

Vu datt d'Madamm Gesondheetsministesch nach net hei ass, kéime mer dann elo zum Projet de loi 7346 iwwert d'Accessibilité à tous. D'Riedezäit ass nom Modell 1 festgeluecht. An ech géif dann d'Wuert un de Rapporteur vun dësem Projet de loi ginn, an dat ass den honorabelen Här Max Hahn. Här Hahn, Dir hutt d'Wuert.

■ **M. Georges Engel (LSAP).**- D'Regierung freet d'Wuert.

■ **M. Dan Kersch, Vice-Premier Ministre.**- Här President, ech wollt just vun lech wëssen, well Der dat doten elo gesot hutt, ob Der dovun ausgitt, dass d'Gesondheetsministesch nach kënnt. Well ech ginn dovun aus, dass se de Mëtten net ka kommen, well se matten an den Aarbechten ass vun der Preparatioun vun deem Gesetz, wat soll op den Instanzewee bruecht ginn, a well se de Mëtteg beim Staatsrot ass. Duerfir si mir och als Regierung mandatéiert, d'Madamm Cahen an ech, fir zu där Motioun, wa se dann zur Diskussioun kënnt, Stellung ze huelen.

(Brouhaha)

■ **M. Max Hahn (DP), rapporteur.**- Loosst se et direkt maachen ...

(Concertation interne)

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Jo, also d'Madamm Gesondheetsministesch huet eis Servicer wësse gedoen, datt se dann nom Accessibilitéitsgesetz kéim.

(Hilarité et brouhaha)

Dann hu mer annerhallef Stonn Zäit. Dat ass elo eise Wëssensstand ...

■ **M. Dan Kersch, Vice-Premier Ministre.**- Dann ass hir Sitzung am Staatsrot éischter eriwwer, wéi se geduecht huet. Tant mieux! Ok!

■ **M. Fernand Etgen, Président.**- Ok, dann ass d'Wuert fir den Här Max Hahn als Rapporteur vum Projet de loi 7346.

Rapport de la Commission de la Famille et de l'Intégration

■ **M. Max Hahn (DP), rapporteur.**- Merci, Här President. Ech hat d'lescht Woch d'Geleeënheet, zesumme mat menger Kolleegin, dem Carole Hartmann, eng Visitt zu Diddeleng ze maache bei der Fondatioun Kräizbiereg. Mir kruten hei déi verschidde Gebaier gewisen a kruten en Abléck an d'Aarbecht, déi do an den Atelier-protégéé geleescht gött.

Mënsche mat ganz ënnerschiddlechen a spezifische Besoine kréien hei Aarbechte proposéiert, déi un hir Capacitéiten ugepasst sinn. Si kënne sech awer och an engem betreite Kader un neien Aufgabe versichen a sech esou weiterentwëckelen. An déi allermeescht si mat enger ganz grousser Freed a Motivatioun un hir Aarbecht erugaangen.

Dat ass méiglech, well déi meescht Gebaier accessibel gebaut sinn. Dat ass mir bei der Visitt direkt an d'Ae gefall. Bei den Trape si Gelänneren op béide Säiten ubruecht, d'Luuchteschaltère sinn och op méi niddregere Héicht installéiert an et gött ganz vill mat Piktogrammer, also bildleche Symboler geschafft. Mee hannert de Paarte vun der Fondatioun Kräizbiereg ass déi Barriërfraiheet net méi iwwerall ginn.

Dowéinst ass et esou wichteg, dass mir haut dëse Gesetzesprojet stëmmen, well e fuerdert net manner wéi dat fundamentaalt Recht op Beweegungsfräiheet fir all Mënsch am gesamten ëffentleche Raum, e Recht, dat och an der universeller Deklaratioun vun de Mënscherechter festgehalten ass. Et ass awer munche Leit an eisem Land och haut nach ëmmer net méiglech, sech iwwerall fräi ze beweegen oder vu verschiddene Servicer ze profitéieren, well d'Émfeld net un all d'Besoinen ugepasst ass.

Ech schwätze virun allem vu Leit mat enger Behënnerung, awer och vun Elteren, déi mat enger Kanerkerkutsch ënnerwee sinn, oder och vun eelere Leit. Well mir musse bedenken, datt eis Gesellschaft ëmmer méi al gött an dowéinst ëmmer méi Persoune schlecht ze Fouss sinn. All déi Leit sinn also

dacks mat Barriäre konfrontéiert, déi bis zur sozialer Ausgrenzung féiere kënnen. An esou eng sozial Mauer kann hirersäits weider Problemer mat sech bréngen. Ech denken do zum Beispill un d'Sich no enger Aarbecht an déi domat verbonne finanziell Suergen.

Mat dem virleiende Gesetzesprojet wëlle mir dëser Diskriminatioun en Enn setzen. Den Text leet fest, dass all ëffentlech zougänglech Gebaier, Voieren an Appartementshaiser ab enger gewësser Gréisst fir jiddereen accessibel musse sinn. Nei Bauprojete mussen nom Prinzip „designed for all“ geplangt a gebaut ginn. Dofir mussen natierlech verschidde Konditiounen erfëllt ginn.

D'Zil ass, dass all Mënsch sech iwwerall autonom hindeplacéiere kann. D'Penten, adaptéiert Parkplazen oder Lifter si just e puer Beispiller, déi zu enger besserer Accessibilitéit bäidroen. Mee och Informatiounen duerch einfach Sprouch a Piktogrammer, déi duerch den Tastsënn spierbar sinn oder nom Principe des deux sens fonctionéieren, also gläichzäiteg visuell an akustesches, gehéieren do derzou.

D'Aschränkunge kënne ganz komplex sinn. Si falen engem als net betraffe Persoun och dacks iwwerhaapt net op. D'Gesetz soll de Staat, d'Gemengen oder d'Privatproprietären awer och animéieren, fir Mënsche mat enger Behënnerung endlech zu méi Autonomie ze verhëllefen. Ech hoffen dofir, dass d'Gesetz och zu méi Verständnis fir d'Liewensrealitéit vu Mënsche mat enger Behënnerung bäidréit.

Här President, an Zukunft mussen och d'Besoinen vu Mënsche mat enger Behënnerung consideréiert ginn, wann eist ëffentlecht Émfeld geplangt gött. Dat betrëfft physsesch an intellektuell Aschränkungen.

Wéi eng Gebaier sinn dann elo vun dësem Gesetz betrafft? Déi nei Ufuorderunge betreffen net méi eleng déi Gebaier, déi dem Staat oder de Gemengen ënnerstinn, mee och ëffentlech zougänglech Gebaier „à usage collectif“, onofhängeg dovun, wien de Proprietär ass. Dorënner falen zum Beispill Restaurants, Butteker oder Dokteschcabineten, mee och Prisongen, Kierfechter oder Kierche gehéieren zu de „lieux ouverts au public“.

Nieft den allgemengen Upassunge wéi zum Beispill d'Gréisst vun den Dieren an d'Penté fir d'Rollstill mussen ënner anerem och e Minimum u Vestären, Parkingen an Toiletten u Besoinen vun eelere Leit oder Leit mat enger Behënnerung ugepasst ginn.

An dëse Projet geet nach e Schratt méi wäit. Et sinn nämlech net nëmmen Neibauprojeten, déi mussen accessibel geplangt ginn, mee och besteeënd Gebaier mussen déi nei Virgabe respektéieren. Dës Ufuorderunge sinn net grad esou strikt wéi bei deene Gebaier, déi nei gebaut ginn. Ausserdeem huet ee mam neie Gesetz zéng Joer Zäit, fir Embauearbechten an aner Upassunge virzehuelen.

Mee et ass eebe grad dëse Punkt, dee jidderengem e méi onofhängegt Liewen erméigleche wäert. Well och haut si leider vill Mënschen an hirem Alldag nach mat Barriäre konfrontéiert. Dat wäert sech elo endlech änneren!

Här President, mir alleguerte wëssen, dass d'Situatioun um Wunnengsmaart net einfach ass. Leit mat enger Behënnerung hunn et nach vill méi schwéier, fir eng Wunneng ze fannen, déi op hir Besoinen zougesechniden ass. Dofir mussen an Zukunft d'Parties communes vun den neie Residenze vun op d'mannst dräi Stäck a fënnef Unitéiten accessibel gebaut ginn.

Bei bestoenden Appartementshaiser ass fir Embauearbechten awer den Accord vun de Proprietären néideg. Derbäi kënnt, dass 10 % vun de Logementen, déi um Rez-de-chaussée leien oder op engem Stack mat engem Lift, musse supplémentaire Exigenzen erfëllen. Dat heescht zum Beispill, dass d'Buedzëmmereen oder och d'Dieren eng gewësse Gréisst mussen hunn, fir dass och eng Persoun am Rollstull sech fräi beweeye kann. Esou kënnen déi betraffe Leit méi einfach eng Wunneng fannen a méi onofhängeg liewen.

Déi elo grad genannte Gebaier a Strukture musse jidderengem zougänglech sinn. Dat bedeit net nëmmen den Accés u sech, mee och d'Benotze vun all de Funktionalitéiten, Raim an Ekipementer muss fir jidderee méiglech sinn.

(M. Marc Spautz prend la présidence.)

An Zukunft mussen och Noutfallpläng ugepasst ginn, fir d'Sécherheet vun all Mënsch ze garantéieren. Ech denken do zum Beispill un d'Alarmsignaler, déi net nëmmen akustesches, mee och visuellt bemierkbar musse sinn, fir dass och daf Persoune bei engem Noutfall gewarnt ginn.

Esou Embauearbechte sinn natierlech mat Käschte verbonne. Dofir ginn och staatlech Subventiounen agefouert, fir dass d'Proprietären hir Gebaier bannent den Delaien accessibel kënne maachen. Do ka bis zur Hallschent vun den Accessibilitéitskäschten iwwerholl ginn, bis héchstens 24.000 Euro pro Objekt.

Mat der finanzieller Ënnerstëtzung kënnen awer och Expertisen, Conseilen an Étude bezuelt ginn. D'Regierung weess natierlech, dass Accessibilitéits-

aarbechten net ëmmer méiglech sinn. Dofir sinn a bestëmmte Fäll Derogatioune virgesinn. Ausname kënnen bei enger Charge disproportionnée ugefrot ginn - ech kommen nach dorobber zrëck -, bei enger technescher Onméiglechkeet oder fir de kulturellen an historiesche Patrimoine ze erhalen.

Och d'Strukture vum ONA, dem Office national de l'accueil, mussen déi nei Accessibilitéitsufuerderung net obligatoresch erfëllen. D'Regierung huet dës Entscheedung aus prakteschen Iwwerleeunge geholl. Am Fall, wou et nämlech nach eng kéier ze enger Situatioun komme sollt, wéi mer se 2015 mat ganz ville Flüchtlingen haten, muss et nach ëmmer méiglech sinn, fir deene Mënsche genuch Strukture bereetzestellen. Wann den ONA, den Office national de l'accueil, dee sech hei am Land ëm d'Demandeurs d'asile bekëmmert, esou eng Barrièrefräiheet misst ouni Ausnam an all senge Strukture garantéieren, da géife mir riskéieren, net méi genuch Plazen ze hunn. An domadder wier da kengem gehollef.

Dat wëllt natierlech net heeschen, dass sech net beméit wäert ginn, an Zukunft fir méi Accessibilitéit an de Strukture fir Flüchtlingen ze suergen. Bei Bedarf gétt och esou gutt et geet no adaptéierte Léisunge gesicht. Den ONA schafft och enk mat der ADAPTH zesummen, déi sech op den „design for all“ spezialiséiert huet a bei Amenagementer oder Neibauten och beréit.

Här President, dëse Projet de loi féiert och den Aménagement raisonnable an. Verschidde Leit liewe mat enger rarer Behënnerung an net all d'Situatiounen, an deenen hir Beweegungsfräiheet ageschränkt ass, kënnen vun dësem Gesetz ofgedeckt ginn. An esou engem Fall soll et fir déi betraffe Persoun méiglech sinn, fir e rasonabelen Ëmbau oder eng Upassung unzefroen. E rasonabelen Aménagement huet als Zil, Diskriminatiounen ze eliminéieren an zu méi Gerechtkeet bäizedroen.

E kann normalerweis just da refuséiert ginn, wann en als Charge disproportionnée justifiéiert gétt. D'Krittären, fir esou eng onverhältnisméisseg Charge festzestellen, sinn ënner anerem d'Käschte fir d'Aarbechten, de geschatenen Notze fir d'Leit mat enger Behënnerung oder eng eventuell Onméiglechkeet, d'Ëmbaumarbechten duerchzuféieren, déi awer op alle Fall begrënt muss ginn.

Fir nei Gebaier wäert et net méiglech sinn, Derogatiounen unzefroen. Sollt eng Charge disproportionnée net nogewise ginn, mee den Aménagement raisonnable trotzdem refuséiert ginn, da leet d'Gesetz fest, dass et sech dobäi ëm eng Diskriminatioun opgrond vun der Behënnerung handelt. Dat gétt esou och vun der UN-Behënnertrechtskommissioun verlaangt.

Fir sécherzegoen, dass déi nei Exigenzen agehale ginn, ginn dowéinst och penal Sanktiounen agefouert. Nëmmen esou kënnen mir déi nei Ufuerderungen och konsequent durchsetzen. Fir physesch Persoune kann eng Amende vun 251 bis 125.000 Euro an/oder Prisong vun aacht Deeg bis zwee Méint verhaange ginn. Personnes morales kënnen mat enger Amende vu 500 bis 250.000 bestrooft ginn. Déi nämmlech Strofe sinn och bei engem net justifiéierte Refus vun engem Aménagement raisonnabl virgesinn.

De Projet de loi gesäit nach e weidert Konzept vir, an zwar dat vun der „solution d'effet équivalent“. Do, wou et net machbar ass, déi üblech Adaptatioune fir d'Barrièrefräiheet fir jiddereen ze garantéieren, sollen am Géigenzuch innovativ Léisunge méiglech ginn. Dat kéint zum Beispill bei denkmalgeschützter Gebaier wéi Buergen oder Schlässer de Fall sinn, wou een déi original Struktur méiglechst erhale wëllt. Wichteg ass, dass d'Solution d'effet équivalent zum selwechten Zil féiert wéi d'Exigenzen, déi an dësem Gesetz virgesi sinn. Equivalent Léisunge kënnen souwuel fir nei wéi och fir bestoend Gebaier gefrot ginn an och fir temporär Strukturen, déi manner wéi e Mount bestinn, kann ee mat Solution d'effet équivalent fueren.

Dëst Gesetz schafft och en neie Conseil consultatif de l'accessibilité. An dësem Rot si Professioneller aus der Constructioun an aus de Finanzen an och Experte vun der Accessibilitéit a vun der Conception pour tous. Dobäi kënt nach e Verrieder vum Conseil supérieur des personnes handicapées. Esou ginn och déi direkt betraffe Leit an d'Decisioune matagebonnen. De Conseil gétt nämlech säin Avis zu den Derogatiounen an de Solutions d'effet équivalent a beréit och den zoustänneg Minister a soss Froen zur Accessibilitéit.

Här President, fir ze garantéieren, dass déi nei Exigenzen agehale ginn, wäert an Zukunft nieft de Sanktiounen och eng méi effikass Kontroll duerchgefouert ginn. Dofir muss bei enger Autorisation de construire oder enger Autorisation de voirie e Certificat derbäi sinn, deen d'Conformitéit vun de Pläng attestéiert. Dës Certificate kënnen vun Architekten an Ingenieuren oder vu Contrôleurs techniques en accessibilité ausgestallt ginn. D'Kontrollere mussen en Agreement hunn, deen iwwert dëst Gesetz geschaaft a vum Ressortminister ausgestallt gétt.

Här President, op dëser Plaz wëll ech all den Acteuren, déi hiren Avis zu dësem Gesetzesprojet ofginn hunn an hiert Wësse matabruecht hunn, e ganz, ganz grouse Merci soen.

Nach e Wuert zu den Avisen: De Staatsrot hat Opposition-formellé formuléiert, déi sech virun allem op juristesche Onsécherheete bezunn hunn. Termen am Text wéi „lieu ouvert au public“, „logement“ oder „ressources“ goufen dofir nei definéiert. Des Weidere goufe verschidde Paragraphen adaptéiert oder och suppriméiert, well de Prinzip vun der Spécification de l'incrimination, déi an der Constitioun festgehalen ass, net genuch respektéiert gi war.

All den Opposition-formellen ass Rechnung gedroe ginn a si goufen do vum Staatsrot opgehuewen. Allegeuerten d'Acteure begrëissen d'Zil vum Gesetzesprojet, fir d'Inklusioun ze verbessern.

D'Chambre des Métiers heescht gutt, dass eng finanziell Hëllef festgeluecht ginn ass, fir d'Accessibilitéitsaarbechten ze ënnerstëtzen. D'Delaien, fir déi Hëlfele unzefroen, goufen am Text och vun zwee op fënnef Joer eropgesat.

D'Chambre de Commerce ënnersträicht hirsäits den Notze vun den Derogatiounen, déi a bestëmmte Fäll méiglech sinn.

D'Commission consultative des droits de l'homme begréisst, dass dësen Text d'Definitioun vun de Personnes handicapées aus der UN-Behënnertrechtskonventioun iwwerhëlt. D'Introductioun vum Aménagement raisonnable an och vu strofrectleche Mesurë fannen der Commissioun hir Zoustëmmung. Virun allem de Conseil supérieur des personnes handicapées begréisst dëse Projet de loi, deen och derfir suerge wäert, dass déi direkt betraffe Leit hei aktiv an den Decisiounsprozess mat agebonne ginn.

Fir all weider Detailler zum Gesetz an zu den Aweise verweisen ech ganz gären op mäi schrëftleche Rapport.

Léif Kolleeginnen a Kolleegen, Här President, an de leschte Joren ass scho viles ëmgesat ginn, fir op déi vill verschidde Besoine vu Mënsche mat Behënnerung anzegoen. Mir hunn déi däitsch Gebäerdsprooch offiziell unerkannt, eng Assistance à l'inclusion dans l'emploi geschaf a schonn esou munch Artikelen, zum Beispill och op guichet.lu, sinn op liicht Sprooch iwwersat.

Mat dësem Gesetz verbessere mir elo d'Accessibilitéit fir all Mënsch zu Lëtzebuerg. Domadder gétt en zentrale Punkt vun der Inklusiounspolitik ëmgesat, dee schonn am Regierungsprogramm vun 2013 stoung. Déi sozial Mauer, déi den Ament leider nach ze dacks besteet, rappe mir elo ewech. Dat wäert net ëmmer einfach sinn an och Zäit brauchen, mee mir si bereet, dëse Wee - deen eenzege richteg Wee - ze goen!

Eng Behënnerung ass kee Choix. Et gétt een domadder gebuer oder si ass d'Resultat vun engem Accident oder vun enger Krankheet. Esou kann e ganz Liewen op d'Kopp geheit ginn. Aldeeglech Gesten a Situatiounen, déi virdrun eng Banalitéit waren, ginn op eemol zu enger Erausfuerderung. Mir mussen derfir suergen, dass den Term „Behënnerung“ vill manner Bedeitung am Liewe vun de Concernéierten huet. Well Behënnerung, esou steet et an der UN-Behënnertrechtskonventioun, entsteet am Fong duerch en net adaptéiert Ëmfeld. Eis Gesellschaft huet vill ze laang esou gelieft, wéi wann all Mënsch kéint fräi iwwer all seng fënnef Sënner a seng kierperlech Funktioune verfügen. Dat ass awer net esou!

Haut droe mir dëser Realitéit Rechnung a leeën e wichtegt Fundament fir eng méi inklusiv Gesellschaft.

Ech gi mat grousser Freed den Accord vu menger Fraktioun zu dësem Gesetzestext a soen lech villmools Merci fir Är Opmierksamkeet.

■ **Plusieurs voix.** - Très bien!

■ **M. Marc Spautz, Président de séance.** - Merci dem Här Hahn.

An den nächsten an éischten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Jean-Paul Schaaf.

Discussion générale

■ **M. Jean-Paul Schaaf (CSV).** - Merci, Här President. Dir Dammen an Dir Hären, Madamm Minister, ech wëll fir d'éischt dem Rapporteur Merci soe fir säin ausféierleche schrëftlechen an och hei elo mëndleche Rapport. Hien huet am Detail, mengen ech, dat skizzéiert, ëm wat et hei geet: eigentlech jo ëm d'Accessibilitéit, dorëm, dem Handicap - fir et emol esou auszedrécken - den Zougang zu allen ëffentlechen an och private Gebaier, Servicere, Déngschtleschtungen, Geschäfte, Fräizäitaktivitéiten ze erliichteren, an och, fir eng besser Accessibilitéit dobaussen am ëffentleche Raum, am Transport ze erméiglechen.

An een Novum, iwwert dee mer eis ganz besonnesch freeën, dat ass dann eeben och, dass de Wunnengsbau hei Berücksichtigung fënt an dass eeben ëmmer do, wou eng Rei vu Wunnenge beieenen entstinn, dann och Wunnengen accessibel musse sinn.

Ech wëll awer och der Regierung Merci soe fir dëse Projet de loi an och duerfir, dass mer en zäitgläich mat de Règlement-grand-ducal kritt hunn. Dat ass jo wichteg, well et ass do am Detail, wou d'Musek spillt. Déi Règlement-grand-ducallen erlaben engem och dann an der Praxis, genau nozevollzéien, wat eigentlech mat den Termen aus dem Gesetz gemengt ass.

Dat sinn zesummen 104 Säiten, de Projet de loi, säin Depot, seng Erklärungen, d'Commentaires des articles bis zu de Règlements grand-ducaux. En ass am Juli 2018 deposéiert ginn. Dat huet elo dräi Joer an der Millen hei gedréint, bis mer dat dann haut kënnen verabschiden. Dat ass eigentlech leider laang! Mee bon, et ass esou.

Déi Moosssname gi jo, et kann ee se emol net all opzielen, esou vill sinn et der, vun de Belichtungen iwwer Piktogrammen - de Rapporteur huet déi ernimmt -, Ekipementen vun Toiletten, Blanneleitlinien, Rolltrapeen, Lifter, Déiften an Héichte vun Träppleken, wéi Glännere musse sinn, wéi Raschtplazen auszegesinn hunn, visuell Kontraster an esou weider bis hin zu, fir e Beispill ze nennen, magnéiteschen Induktiounsschläife fir Leit, déi net esou gutt héieren an eng Verstärkung vun hirem Tounsignal brauchen. Et ass also en enorm breetgefécherte Sujet. An dofir ass natierlech kloer hei net d'Plaz, fir dat dote ganz am Eenzelen ze belichten.

Mir begrëissen als CSV natierlech d'Ëmsetzung vun dëse Mesuren, begrëissen awer och doriwwer eraus all Ustrengung, déi gemaach gétt vun ëffentlecher Säit, fir wirklech dem Handicap ze hëlfele a fir deene Leit den Zougang zu engem perséinleche Liewensstil, deen esou ass, wéi si e wëllen hunn, am Alldag gerecht ze ginn.

Mir kommen net vun null heihinner. Et gétt Gesetzer a Reglementer iwwer 20 Joer an et gouf an de leschte Joren ëmmer méi Wäert op Accessibilitéit geluecht. Allerdéngs war deen Effort dacks just esou grouss wéi den Engagement vum Bauhär. Ganz besonnesch war dat de Fall am Wunnengsbau. Bei ëffentleche Gebaier a Plazen, do hunn natierlech de Staat an och d'Gemeenge vill Kompetenz un den Dag geluecht a hunn och gären op déi exzellent, an ech wëll se wirklech hei ernimmen an och ënnersträichen, Berodung vun der ADAPTH kënnen zrëckgräifen an doduerjer eigentlech och eng grouss Qualitéit an d'Accessibilitéit eraleeën.

Vill Erfahrungswärter si gemaach ginn an aus deenen ass ëmmer erëm bäigeléiert gi fir dat, wat duerno kënt. D'Gemengeréit hunn och Entscheedunge geholl an hire Bautereglementer, wat d'Accessibilitéit ubelaangt, a bei all Bau ass et d'ITM, d'Sécurité dans la fonction publique, déi sech ganz vill noutwendegt Wëssen zu eege gemaach hunn an dat och gedeelt hunn. An doduerjer eigentlech hu mer schonn eng ganz Rei Saachen erreecht.

Dass awer elo d'Convention relative aux droits des personnes handicapées, déi Lëtzebuerg 2011 ratifiéiert huet, komm ass a mer doduerjer eigentlech a méi engem klaren an och méi engem verbindleche Kontext sinn, dat ass gutt esou. Dat sinn och zéng Joer hier, mee et huet, wéi gesot, ganz vill Detailarbecht gebraucht. An ech wëll wirklech soen, dass d'Bauhären, Architekten, Urbanisten, Planer, Politiker, Gemengentechniker, Handwierker an esou weider elo mat dësem Gesetz eigentlech op ganz vill konkret Froen, déi si sech stellen, och ganz konkret Äntwerte kréien. Dat ass dat, wat de Wäert vun deem heiten Text wirklech ënnersträicht. Dat ass wirklech dat, wat enorm wichteg ass.

Mir hunn alleguerten - déi, déi an de Gemengen emol Verantwortung geholl hunn - erlieft, dass och do heiansdo diskutéiert ginn ass: „Muss et déi dote Reegel sinn? Solle mer eng aner maachen? Wéi wäit kënnen mer derogéieren? Solle mer net?“ An esou weider an esou fort. An dann ass dat ëmmer e schwieregt Hin an Hier gewiescht. Hei, mengen ech, ginn eng ganz Rei Saache méi kloer, an dat ass ganz, ganz wichteg!

Dat Gesetz hei erlaabt mer awer och, e puer Saachen ze soen zu deene Chancéméiglechkeeten, ëm déi et jo eigentlech och geet. Et bleift jo eng onausgeschwate Segmentéierung an eiser Gesellschaft, wou esou tëscht „normal“ an „net normal“, wann een dat eng kéier esou däréf ausdrécken, oder tëscht „Handicap“ an „Nethandicap“ differenziéiert gétt. De Begrëff „handicapéiert“ - ech si frou, dass de Rapporteur en, mengen ech, guer net benotzt huet - ass och e Begrëff, deen ech perséinlech net gären hunn. An ech mengen, do si mir zwee eis op alle Fall eens, dass dat och esou ass.

■ **M. Max Hahn (DP), rapporteur.** - Dat stëmmt, jo.

■ **M. Jean-Paul Schaaf (CSV).** - Jo, ech hunn en eigentlech net gären. Et ass e fachleche Begrëff, do si mer eis eens, mee ech hunn en net gär, well ech léiwer vun enger „Aschränkung“ respektiv vu „Mënsche mat enger Aschränkung“ schwätzen. Si liewen eebe mat där Aschränkung - dat huet den Här Hahn och gesot - an dat behënnert se eebe bei enger Rei vun Aktivitéiten oder mécht se fir si méi schwiereg. A mir kënnen eeben all dozou bäidroen, dass de

Liewensraum - ëffentlech a privat - si eeben net behënnert!

Elo kann een hei iwwer Sproochen diskutéieren. Ech wëll och elo hei net en neit Sproochekonzept proposéieren, mee ech mengen, dass dat awer eppes doriwwer ausseet, dass mer alleguerten och eng Liichtegkeet mussen un den Dag leeën am Ëmgang mat Mënsche mat enger Aschränkung oder mat enger Behënnerung.

Dat geet jo bei Klenggekeeten un. Dat geet jo do un, dass een engem eng Dier opmécht, dass ee freet, ob een Hëllef brauch, dass ee bei engem Busarrët kuckt, ob d'Leit erakommen, awer och Leit mat enger Kannerkutsch erakommen, eng Trap eropkommen oder net. Dat geet jo bei all deene klenge Gesten do un. Oder och, dass ech mat engem méi haart schwätzen, wann ech mierken, dass en net gutt héieren huet, an esou weider. Also all déi Saachen do si wichteg!

Grad esou wichteg, fir en anert Beispill ze ginn, dat ass: Wann ech als net behënnerte Mënsch engem begéinen, dee mat engem Rollstull ënnerwee ass, an e gétt am Rollstull gefouert, geschitt eppes, wat ëmmer onweigerlech geschitt: Da schwätzen déi zwee Leit, déi sech op Aenhéicht begéinen, mateneen an de Mann am Rollstull oder d'Fra am Rollstull kuckt vun ënnen no. Och dat ass e Stéck Inklusioun!

Ech mengen, dass mer an eise Denke, an eise Käpp och mussen oppassen heiansdo, wéi mer dat maachen, an dann eebe genau déi Persoun, fir bei deem Beispill ze bleiwen, am Rollstull mat als Gesprächspartner anzebannen. Déi Inklusioun fuerdert vun eis alleguerten, ofgesi vun der Accessibilitéit an den techneschen Detailler, och eppes, wat mer an eise Käpp musse maachen.

Spéitstens wann dëst Gesetz elo gestëmmt ass de Mëtteg an ëmgesat ass, dann ass eigentlech d'Accessibilitéit normal an eng Constructioun oder en Aménagement, deen net accessibel ass, ass net normal an ass eng Ausnam.

Zu Lëtzebuerg liewe schätzungsweis, gétt eis gesot, 19 % vun de Leit mat där enger oder anerer Form vu Behënnerung. Déi genau Zuel ass net bekannt, dat ass kloer. Mee et ass och ëmmer eng Fro vun der Definitioun. Ab wéini ass dann e Mënsch e Mënsch mat enger Behënnerung oder net? Mir géife jo net soen: „Een, deen en Hörapparat huet, huet eng Behënnerung.“ Mir géifen och net soen: „Een, deen e Brëll huet, huet eng Behënnerung.“ Mir géifen awer soen: „Een, dee seebehënnert ass, huet eng Behënnerung“, oder: „Een, deen net méi héiert, huet eng Behënnerung.“

Do ass eng Fluctuatioun dertëscht, soudatt déi Terminologie an déi Statistik net evident sinn. An duerfir wëll ech der Regierung och felicitéieren duerfir, dass se an der Vollekszielung, déi elo ënnerwee ass, och dann eebe Froen iwwert den Handicap, fir et awer esou ze nennen, mat opgehooll huet. Ech fannen dat eng gutt Iddi, dass een einfach do en Unhaltspunkt kritt, mindestens a Prozentsätz, vun deene Leit, déi géantwert hunn, wou se domadder dru sinn.

Zu Zuelen an Etüde wëll ech och nach eng kéier drun erënneren, dass ech hei eng Question élargie gemaach hat op dëser Plaz. Mir hunn och an der Commissioun driwwer geschwat, wou a Saache Gebäerdsprooch och déi Fro vun den Zuelen a vun der Etüd do war. An d'Madamm Familljeministes hat do betount, dass de LISER dorunner géif schaffen. Do wier ech frou, wann Der eis vläicht kéint soen, ob Der do scho méi wäit komm sidd wéi bis elo.

D'Gesetz, dat mer stëmmen, applizéiert - an et ass gesot ginn - de Grondprinzip vun der „conception pour tous“ oder dem „design for all“. Déi Terminologie „design for all“ ass eigentlech eng europäesch Terminologie. An den USA schwätze se vu „universal design“ oder op Franséisch eebe vu „conception pour tous“. Dëst Gesetz gétt also där doten Iwwerleeung eigentlech en neien Inhalt. Et ass baséiert op eng UN-Konventioun, déi jo dann e Moossstaf setzt an och Verantwortlechkeeten deklinéiert.

D'CCDH huet an hirem Avis e bësse bedauert, dass de Projet de loi sech éischter mam Handicap auserneesetzt a manner de Prinzip vum „design for all“ an de Vierdergrond stellt.

Eigentlech wëlle mer mat dësem Gesetz jo derfir suergen, dass Mënsche mat enger Behënnerung eeben en erliichterten Accès - ech hunn et gesot - zu allem hunn, awer dat net eleng. Mir wëllen, dass all Accès, all Informatioun esou geduecht ass, dass kee Mënsch sech eeben ausgegrenzt spiert, an dass dat Gefill „ech sinn ausgegrenzt an ech brauch e speziellen Ekipement fir mech“ emol guer net opkënt am Idealfall.

Kucke mer als Illustratioun vläicht einfach eng kéier, wéi dat ausgesäit an enger Geschäftsstrooss. Wann een eng Geschäftsstrooss huet an et huet ee riets a léns laanscht d'Geschäfte Trottoiren an dertëscht fueren eventuell nach e puer Autoen, dann ass dat eng Infrastruktur, déi net dem „design for all“

entspricht. Sinn déi selwecht Geschäfte an enger Foussgängerzon, wou vläicht beim Aménagement probéiert ginn ass, e Maximum vu Geschäftsentreeën auszegläichen, andeem een d’Niveaue vun der neier Strooss adaptéiert, hieft, dann ass et eng inklusiv Konstruktioun, déi dem „design for all“ entsprécht, an et wäert kee Mënsch sech driwwer bekloen, dass do en Trottoir feelt oder en Trapplek fir an de Buttek eran.

Dat ass also eppes, wat jidderengem notzt, an de Mënsch mat enger Aschränkung brauch sech net virzekomme wéi e Mënsch mat enger Aschränkung. E geet ganz normal dohinner, wou jidderee geet. Dat ass de Prinzip vum „design for all“.

Duerfir brauch een natierlech eng technesch Declinaison vun ganz ville Reegelen, déi evident sinn an déi an dësem Gesetz eeben de grouss Virdeel hunn, dass se zesummenhänkend sinn - vun do, wou ech wunnen, bis do, wou ech mech muss beweegen, vläicht fir meng Aarbecht, vläicht, fir den öffentliche Transport ze huelen, vläicht, fir akafen ze goen oder meng Fräizäit ze erliewen -, dass et also eng duerchgängeg Reegelung ass, déi elo net just ee Beräich, mee all d’Beräicher vun eisem Liewen erfëllen. An dat geet souguer am Gesetz bis zur Ëmkleedekabinn am Geschäft, wann ech nei bauen.

E puer selwer erliefte Geschichten zu dësem Thema, och wann dat elo e bësselche méi wäit geet: Ech sinn als jonke Papp do op eemol mat der Kannerkutsch ënnerwee gewiescht. Dat ass eng ganz spannend Erfahrung. Ech géif alle jonke Pappe wënschen, dat ze maachen. An ech war dann awer schonn zu Ettelbréck am Gemengerot an da kuckt een natierlech alles nach eng kéier anescht, wéi een et soss géif kucken. An do hunn ech gemierkt, wéi dacks ee sech do muss ploen, fir en Trottoir erop, Trottoir erof. Et geet een an e Geschäft an d’Dier geet no baussen op an den Trapplek geet eran. A wéi maachen ech dat elo fir eranzekommen?

An da ronderëm eist Stadhaus, dat e bëssen historesch ass, esou e Pavé. Op Däitsch nennt een dat „Kopfsteinpflaster“. Eppes Onméglech! Eng ganz Rei Saachen hu mech fuerchtbar opgereegt an ech hunn do mat där Kannerkutsch déi ganz Stad nei entdeckt a villes opgelëscht, wat een eigentlech misst änneren. Dat mécht een dann esou, well een dat dann do gesäit.

An da kann een och Weeër fannen. Mir hunn zum Beispill deen historesche Pavé leie gelooss, mir hunn awer an der Mëtt e Meter aus anerem Steen drageluecht, dee platt ass. An als Alleréischtt hunn d’Damme mer Merci gesot, well se mat hire Schong besser doduerchkomm sinn.

(Hilarité)

A wann ech elo haut kucken, da geet kee Mënsch méi iwwert de knubbelege Pavé. Si ginn alleguerten do, wou et flaach ass. Et ass also fir jidderee méi einfach. Duerfir muss mer och dacks, mengen ech, a wa mer iwwert den Aménagement an d’Accessibilitéit schwätzen, och drun denken, dass een eigentlech och eppes fir sech selwer mécht, wann een et streng hält. Dat selwecht ass bei den Trottoiren, wann een se offlaacht an esou weider. Do fënnt een iwwerall Reegelen.

Interessant ass eeben elo, dass mer eng landeswäit Norm kréien, déi och iwwerall dann d’selwecht ass. Bei den Trottoiren zum Beispill sinn déi an der Vergaangenheet e puermol geännert ginn: eng kéier op null, et sollen dräi Zentimeter bleiwe wéinst dem Waasser, si gi ganz flaach, elo en Deel flaach, Blannleitinnen agebaut an esou weider. Do si Variatiounen geschitt. Do si jo Saachen, déi vläicht net dem Text vun haut entsprechen, déi awer an deene leschte Joren zilstreebend fir d’Accessibilitéit och a mat guddem Gefill ëmgesat gi sinn an déi vläicht awer dann och elo erëm eng kéier mussen adaptéiert ginn. Dat ass eeben esou!

Vläicht nach zwee kleng Beispiller, da kommen ech awer op de Schluss. Dat geet och iwwert de Gesetzestext eraus: Ech hat eng kéier der lokaler Amiperas gesot: „Wann Der Saachen huet, déi Der gare geännert hätten am öffentlichen Aménagement, déi fir lech wichteg sinn, da sot mer déi!“

An et huet net laang gedauert, do huet den Telefon geschellt a si hu gesot: „Majo, et feele Bänken.“ Wéi einfach! „Et feelen eis Bänken. Mir hätte gären all 400 Meter eng Bänk“ - do ware mer an der Diskussioun, iergendwou, mee si soen, all 400 Meter wier eng Bänk wichteg -, „dat erlaabt, dass een awer nach ka gutt Stécker spadséiere goen. Heiansdo huet een emol eng kéier eppes ze droen, da sëtzt ee sech gären eng kéier ënnerwee an esou weider. Mir wëlle jo net an der Hetz hin- an hierlafen. All 400 Meter eng Bänk.“ Da kuckt een natierlech op alle Stroossen, wou dat geet. Et geet net iwwerall. Mee do, wou et geet, mécht een et. An zweet Konditioun: All Bänk muss eng Aarmleer hunn, fir méi sécher kënnen opzestoen a sech ze setzen.

D’Resultat vun der Geschicht - zwou Konklusiounen -: Vill Designerprospekter sinn an de Pabeierkuerf geflunn. Mir hunn eppes ganz Praktesch gewielt. A wann een dann elo haut kuckt, da sëtze valid an in-

valid Leit ëmmer bei der Aarmleer. Voilà! Dat ass also och den „design for all“!

An nach e lescht Beispill: Wann ech mat Kanner bei de Comptoir ginn, also ...

(Hilarité)

... dat muss elo net am Bistro sinn, mee wann een an engem Musée ass, an engem Theater ass, an engem Kulturhaus an esou weider - et gëtt jo vill Plazen -, da gesinn déi Kanner net, wat um Comptoir geschitt. A wann déi Kanner net gesinn, wat um Comptoir geschitt, da gesäit e Mënsch am Rollstull och net, wat um Comptoir geschitt. Duerfir ass et och do erëm eng kéier eng Fro vun Aménagement. Ech kann dat och esou maachen, dass deen, deen am Rollstull ass, kee Frieme muss froen, fir him eppes ze ginn oder fir de Bancomat, fir d’Kaart op den Apparat ze leeën oder wat och ëmmer, dass deen also déi Hëllefstellung net muss hunn. Voilà!

Just dat als kleng praktesch Beispiller, ëm wat et geet. Also, et gëtt vill Saachen, déi nach ze verbessere sinn am öffentliche Raum. An déi, déi am meeschte maachen, och wa mer elo am meeschte beschäftigt si mat dësem Gesetz, dat sinn nun emol d’Gemengen, d’Bâtiments publics, och d’Ponts et chaussées, de Staat, déi eeben en gros iwwerall plangen, wat de Stroosseraum ubelaangt - Parkplazen, rout Luuchten, Busarrëten, Schoulen, Spillplazen, öffentliche Toiletten, Kulturzentereen an esou weider. An d’Gemenge ginn och d’Baugeneemegung eraus, och fir déi nei reglementéiert Residenzen, da mussen se och mat dësem Hannergrond kucken.

Eleng Bâtiments publics hunn iwwer 2.000 Gebaier am Land. Dat ass jo dann e Bestand, vun deenen der jo warscheinlech vill rezent gebaut gi sinn an och gutt sinn, awer net onbedéngt alleguer. Do kennt elo en décke Pak Aarbecht op si duer.

Ech géif duerfir d’Regierung bieten, drop opzepassen datt déi noutwendeg Budgeten och do si fir déi Amengementer, fir datt een net herno Derogatiounen freet opgrond vun de Käschten, déi entsti bei engem Bauprojet. Ech weess, datt dat do elo net esou evident ass, well wann ech en aalt, klengt Haus vläicht renovéieren, wat, komm, mer soen emol, e Foyer géif ginn, da wëllt ee jo net aus enger Budgetsrumm erausspringen. Mee wann een awer vläicht misst Amengementer maachen - net datt herno gesot gëtt: „Komm mir froen eng Derogatioun, dat ass méi einfach a méi bëlle“ -, muss ee, mengen ech, drop oppassen, datt de Staat mindestens als Virreider, et ass och scho gesot ginn, seng Roll do kann huelen.

Den zweete Wonsch, deen ech hunn, ass, datt eng gutt Informatioun an och eng Formatioun an d’Weeër geleet gëtt, fir datt mer dat heiten och gutt ëmgesat kréien, datt déi zéng Joer Adaptatiounszeit, fir besonnesch de Bestand nozepräiwen an nozebeeseren, genotzt gëtt. Den OAI huet schonn ugefaangen. Déi hu schonn Informatiounen gemaach, wat ganz gutt ass.

Ech hu mengem Gemengentechniker de Projet de loi gewisen. Do huet e gesot: „Jo, ech hunn dat scho gesinn.“ Bon, „gesinn“, also en hat scho Kenntnis dovunner. Dat ass jo, well et publizéiert ass, awer schonn zirkuléiert an de Kreesser. Dat fannen ech ganz gutt. Mee ech mengen, datt een eng Dokumentatioun muss maachen, déi iergendwou monderecht ass, fir et esou auszedecken, datt och Handwierker, Promoteuren, Bauentreprisen, am Fong geholl jiddereen, weess: „Ech passen dorobber op, ech muss herno net eréisch, wann ech meng Baugeneemegung froen, erëm frësch plangen, well ech awer net oppegass hunn, an esou weider, datt een do awer wirklech iergendeppes Flottes mécht, datt ee jiddereen do matrappt. Ech sinn nämlech iwwerzeegt, datt d’Leit eigentlech wëlle matschaffen, datt jidderee motivéiert ass, fir eppes an dësem Beräich ze maachen. Jidderee weess a jidderee kennt a sengem Ëmfeld och Mënschen, déi méi Schwieregkeeten hunn, fir sech zurechtzufannen an eiser Infrastruktur.

En anere Beräich, deen ee kann uschwätzen, ass och dee vun der digitaler Kommunikatioun. Dee gehéiert net hei an d’Gesetz an ass och net dran. Mee et ass och scho gesot ginn: Fir déi Internetsitten, déi jo ënnerwee sinn, sinn Demarchen ënnerwee, fir ze soen: „Wéi kréie mer déi hin?“

An, Här President, do kéint een och als Chamber Virbildfonctioun iwwerhuelen. Da misst een natierlech dee Site weesentlech anescht maachen, wéi en haut ass, dee vun der Chamber, well en a Kontrast a Sprooch an esou weider an esou fort awer ganz schwéier accessibel ass. Souguer Leit, déi wirklech alles am Grëff hunn, ginn do schlecht eens domat. Dat muss een einfach esou soen. Dat ass kee Virwurf, et ass einfach un der Zäit, fir dorunner ze schaffen!

Et wäert bei dësem Projet och Konflikter ginn. Dat ass evident. Ech wëll e Beispill ginn, well ech de Moien dorobber ugeschwat gi sinn. Dat war ganz Zoufall. Fir eppes accessibel ze maachen am Bestand, wou een d’Trapen net kann no banne verleeën, well dat net geet, vläicht duerch Bëtongsdallen an esou weider an esou fort oder well d’Plaz

einfach guer net do ass, koud d’Demande direkt hannendrun: „Majo, da leeën ech déi gär op den Trottoir, da maacht Der mir eng Ramp op den Trottoir!“ Jo, wann ech elo hei liesen, datt dat da muss 1,50 Meter erausgoen - eng Plattform um éischten Niveau an dann eng Ramp erof -, ech dann awer en Trottoir hunn, dee schmuel ass, kann ech net onbedéngt ëmmer all Problem léisen. Dofir wësse mer datt dat hei och eng Geschicht gëtt mat Konflikter.

Duerfir ass dat mäi leschte Wonsch un d’Regierung, datt een och Best-Practice-Beispiller vun deenen innovativen Iddie gewise kritt. Et gëtt zum Beispill Trapen, déi sech kënnen leeën als Ramp, déi ee ka flaach maachen an esou weider. Do gëtt et mëttlerweil technologesch interessant Saachen. Mee et muss een et, mengen ech, einfach fachgerecht dohinnertässelen, datt et och maximal genotzt gëtt an net séier schlecht kritiséiert gëtt.

Voilà, méi wollt ech heizou net soen. Wirklech nach eng kéier e ganz grouss Merci. Hei hu ganz vill Leit, mengen ech, dru geschafft, et ass och gesot ginn, a ganz vill an technesch Reunionen d’Käpp beieneegestreckt an et ass wirklech e flotte Projet. An d’CSV ass selbstverständlech frou, dee kënnen hei mat ze ënnerstëtzen.

Ech soen lech Merci.

■ Plusieurs voix.- Très bien!

■ **M. Marc Spautz**, *Président de séance*.- Merci dem honorabelen Här Schaaf. Déi nächst ageschriwwe Riednerin ass déi honorabel Madamm Simone Asselborn. Madamm Asselborn, Dir hutt d’Wuert.

■ **Mme Simone Asselborn-Bintz** (*LSAP*).- Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a Kolleegen, am Ufank wëll ech och direkt de Merci dem Rapportier fir säi mëndlechen a schrëftleche Rapport ginn. Dëst war e komplizéierten Text an dofir e Luef vu menger Säit fir déi gutt Aarbecht!

Erlaabt mer, ier ech op den eigentleche Projet de loi aginn, eng kleng Anekdot mat lech ze deelen. Et ass d’Geschicht vun enger Fra. Si huet mat hire Frëndinnen eng flott Traditioun. Eemol de Mount gesi si sech an hirem Stammlokal hei an der Alstad, fir zesummen e Maufel z’essen, awer virun allem och zesummen ze schnëssen. Et ass e flott Lokal, schéin ageriicht. Den eenzege klengen Nodeel ass awer, dass een, wann ee kuerz dobannen ass, fënn Träppleke muss eropgoen, well de Sall net um selwechten Niveau ass wéi d’Entréesdier.

Dat war bis elo fir d’Madamm iwwerhaupt kee Problem. Leider huet en Accident eiser Madamm e Stréch duerch d’Rechnung gemaach. Duerno sollt näischt méi si wéi virdrun. Spidol, Reha a Kiné hu vun deem Moment un hiren Agenda bestëmmt. Si hat u sech nach Chance, hunn d’Doktere gesot, mee si sollt Sequellë behalen. Si huet et vun do un net méi gepackt, sech ouni Rollator ze beweegen, a war während deene schlechten Deeg, déi natierlech och do waren, u e Rollstull gebonnen. Hiert Liewen huet vun engem Dag op deen anere komplett geännert.

Einfach Saache wéi Akafegoe waren op eemol komplizéiert an hu misse geplangt ginn. Si konnt jo net méi esou vill droe wéi virdrun a virun allem huet si Geschäfte gebraucht, wou Behënnerteparkplazen net wäit ewech vun den Diere waren. Si huet sech u sech no Repèren zréckgeseent, déi se virum Accident hat, wéi zum Beispill dat Treffe mat de gudde Frëndinnen an hirem Liblingsrestaurant. Mee do si jo dach déi Trapen!

Eis Dammen hei a menger Geschicht hu sech schwéieren Härzens en anert Lokal ausagesicht fir sech ze gesinn, eent mat enger automatescher Dier an ouni Trapen, well dat anert fir si einfach net méi accessibel war, an dat huet hinne leedgedoen.

Gutt. Ech mengen, Dir hutt verstanen, op wat ech eraus wollt, well esou, wéi ech dat hei erzielen, sollt et net sinn.

A menger Geschicht hei ass u sech relativ vereinfacht duergestallt, wéi et awer soss a villen aneren hirem Liewen net esou simpel ze meeschteren ass! Et soll net sinn, dass Leit wéinst hirer kierperlecher Verfassung a wéinst enger Behënnerung anzwousch net erakommen, well d’Konsequenz dovunner ass jo, dass d’Leit riskéieren, vun öffentliche Liewe vu vireran ausgeschloss ze ginn, ouni iergendeppes dofir ze kënnen. Dat ass déi Gesellschaft, déi mir net wëllen!

Dofir ënnerstëtze mir als LSAP selbstverständlech dëse Projet de loi, deen eis haut hei virläit. Et ass e ganz couragéierte Projet de loi, well e ganz wäit geet. Hei gi jo net just Rekommandatiounen gemaach oder sensibiliséiert, wat jo natierlech och wichteg ass an deelweis och gemaach gëtt, mee et ginn hei Obligatiounen geschafft, dass all Lieu ouvert au public fir jiddereen zougänglech soll sinn.

De Rapportier huet schonns am Detail erkläert, wéi dat Gesetz gereegelt ass a wie fir d’Aarbecht opkomme muss, an och, wéi eng Sanktiounen geplangt sinn. Dofir erlaabt mer hei e puer generell Gedanken dozou.

Well och vill privat Proprietäre vun dësem Gesetz wäerte betraff sinn, kéint een natierlech ze bedenke

ginn, dass dëst Gesetz d’Eigentumsrecht net respektéiert. Mee Kritiker kéinte jo och eventuell awenden, dass e Betrib sech net méi esou organiséiere kann, wéi en dat gären hätte oder wéi en et fir richtig fënnt. Dat wär awer ze kuerz geduecht, well all Proprietär respektiv all Bedreiwer vun engem Restaurant an engem Geschäft huet och eng Responsabilitéit. An dësem Fall ass d’Responsabilitéit, keen aus eiser Gesellschaft, ob wessentlech oder net, auszuschléissen, well dat stellt net manner wéi eng Diskriminatioun duer!

Hei geet et ëm d’Recht vu jidderengem, sech fräi beweegen ze kënnen, an dozou gehéiert och d’Recht, kënnen an de Kino ze goen, an de Restaurant oder an e Geschäft vu sengem Choix. An ech soe bewosst „jiddereen“, well dat net e Gesetz ass, wat elo just op behënnert Leit ausgeriicht ass, an dat hu jo och scho meng Virriedner gesot, och wa vill vun hinnen heivun eebe profitéiere kënnen.

Mee dësen Text ass virun allem op déi ausgeriicht, déi méi Schwieregkeeten hu fir sech ze beweegen. Dat muss net ëmmer wéinst enger Behënnerung sinn. Dat kann och temporär sinn, wann eng Persoun zum Beispill no engem Accident, wéi ech virdu gesot hunn, mat Krätschen oder engem Rollator ënnerwee ass, oder Eltere betreffen, déi mat enger Kannerkutsch ënnerwee sinn. Deemno ka jiddereen op eng gewësse Manéier Beneficiaire vun dësem Projet de loi, vun dësem Gesetz ginn.

Dofir och d’Notioun vum „design for all“, déi een hei also dann och ganz gutt erëmfënnt. A well dës Krittäre mat dësem Text elo fir Neibaute gëllen, muss mer do op eng nei Aart a Weis an eise baulechen Iwwerleeunge virgoen. Et ass eng aner Grondphilosophie, déi mir, awer och déi privat Bauhäre sech mussen uneegnen, eng Philosophie, déi net just als behënnertegerecht betruecht sollt ginn, mee déi ee méi generell als mobilitéitsgerecht qualifizéiere soll, well et geet jo hei wéi gesot, an dat widerhuelen ech ëmmer erëm gär, net just ëm Behënnerung, mee eng Mobilitéit vu jiddwer Eenzelneem.

A wou dësen Text elo besonnesch wäit geet, ass, dass net just déi baulech Mesuré festgeluecht ginn, mee en och dem Eenzelnen d’Recht gëtt, e sougenannten „aménagement raisonnable“ unzefuerderen. De Max Hahn huet och schonn drop higewisen. Do ass et jo da wuel un der Ministesch an och um Conseil consultatif de l’accessibilité, op deen ech herno nach weider zréckkommen, eng Decisioun ze huelen. Et gi jo och Méiglechkeete vun Derogatiounen. Mee et kann awer net sinn, dass e Proprietär vun engem Lieu ouvert de Problem einfach ignoréiert, wann eng Persoun hien op eng bestëmmte Situatioun opmierksam mécht, wou d’Accessibilitéit net garantéiert ass. Dat ass eng grouss Stärkung vun de Leit mat Behënnerung respektiv, wéi ech grad gesot hunn, mat ageschränkter Mobilitéit a selbstverständlech dierft dat och déi Associatiounen stärken, déi sech fir hir Rechter asetzen.

Wat d’baulech Moosnamen ubelaangt, déi mat dësem Gesetz och fir besteeënd Gebaier noutwendeg ginn, kann et eventuell zu Diskussiounen kommen, virun allem elo an enger Zäit, wou et och Patronen am Horeca-Secteur wéinst der Pandemie nach méi schwéier wäerten hu wéi soss. Mee iergendwann muss ee jo awer den éischte Schrott maachen an et gi jo och laang Fristen aageplangt, bis wéini dass déi verschidde Lokaler oder Gebaier, déi ënnert d’Gesetz falen, mussen ëmgebaut ginn.

A verschiddene Fäll ass dat vläicht och méi séier gedoen an et braucht ee vläicht just eng kleng Ramp ze maachen. An anere Fäll ass et awer och vläicht méi komplizéiert. Am Text ass jo dann och eng Zäitspan vun zéng Joer virgesinn an ech denken, dass dat och ganz rasonabel ass.

Dofir ginn et jo dann och Hëllef. Déi kënnen och, et ass schonn erkläert ginn, bis zu 50 % vun de Käschten ausmaachen a bis maximal 24.000 Euro. Eng Demande, fir vun esou enger Hëllef ze profitéieren, muss een dann an deene fënn Joer maachen, nodeems d’Gesetz elo a Kraaft getrueden ass, an och do besteet jo dann e bësse Sputt.

Hei wär et wichteg, déi betraffe Leit och gutt ze informéieren. Dofir sinn ech frou, dass eis an der Familljekommissioun verséichert ginn ass, dass de Ministère an Zesummenaarbecht mam OAI, mam Ordre des architectes, an och der ASBL ADAPTH e Guide ausschaffe wäert, fir all d’Proprietäre vun engem Lieu ouvert au public iwwert hir nei Obligatiounen ze informéieren. Dat ass eng ganz gutt Saach!

Just Informatiounen iwwert dat neit Gesetz wäerten natierlech net duergoen. Do mussen dann och konkret Léisungsvirschléi virbereet ginn. Mee wann ech gesinn, wéi eng Aarbecht haut schonns d’ASBL ADAPTH mécht, dann ass et mir do net baang. Op hirem Site ass souguer schonns eng Plaz virbereet, fir iwwert dat neit Gesetz ze kommunizéieren, soubal et a Kraaft wäert sinn. Dozou och e klengen Opruff vu mir: Et muss séchergestallt sinn, dass d’Associatioun ADAPTH och an der Zukunft déi néideg Moyene wäert hunn, fir hirer Aarbecht gerecht nozekommen, well un Aarbecht feelt et hinnen elo schonn net. Sou kann een an hirem

Rapport d'activité noliesen, dass si 2020 ingesamt 756 Clientë betreit hunn, dovunner war déi grouss Majoritéit, dat waren der 680, Privatpersounen. Déi aner Fäll waren a Relatioun mat Ministère, Associatiounen oder Privatgesellschaften.

Et ass jo dovunner auszegoen, dass dës Kategorie vun Demanden an den nächste Joren, opgrond och vun dësem Gesetz, bestëmmt staark klamme wäert. Parallel ass awer net dovunner auszegoen, dass d'Nofro vu private Persounen wäert erofgoen. Sait 2017 geet nämlech d'Unzuel vun den Demandë vu private Leit alljoers an d'Luucht. Dozou kënn, dass ADAPTH och elo selwer déi technesch Expertise fir d'Assurance dépendance mécht, déi bis elo vun engem privaten Ingenieursbüro realiséiert gi sinn.

Just als Erklärung: Sait der Aféierung vun der Assurance dépendance am Joer 1999 ass ADAPTH fir Expertisen zoustänneg betreffend d'Adaptatioun vu Logementer an techneschen Hëllef. Sait 2012 funktionéiere si och als Kompetenzzenter betreffend d'Accessibilitéit vun de Gebaier, wou et also konkret drëms geet, d'Konzept vun „design for all“ a Musek ëmzesetzen.

Interessanterweis steet an hirem Rapport d'activité fir 2020 och schonns, dass si vill vun Architekten- oder Ingenieursbüro sollicitéiert ginn, fir Interventionen en vue vun der Applikatioun vun dësem Text virzehuelen, obwohl dëse jo nach guer net a Kraaft ass, dëst fir ze verhënneren, dass d'Gebaier, déi grad an der Planung sinn, spéider misste geännert ginn, fir konform mat dësem Gesetz ze sinn.

Ech denken, dat weist, an dat sot, mengen ech, och den Här Schaaf schonn, dass mir um richtege Wee sinn an dass do och eng gewëssen Akzeptanz fir de Sujet bei de Professionellen aus dem Secteur ass. Well ouni dat gëtt et ganz schwier, dat heite Gesetz ëmzesetzen.

(M. Fernand Etgen reprend la présidence.)

Mee déi besch Informationen hëlleft nëmme weineg, wann een net héiere wëllt. Dofir eng kleng Suggestioun och nach vu menger Sait: Wäer et net méiglech, e Programm opzustellen, wou betraffte Propriétaire respektiv Bedreier sech missten an d'Lag vun enger Persoun mat ageschränkter Mobilitéit eraversetzen, fir hinnen ze weisen, wéi schwier reg den Alldag fir dës Persounen ka sinn? Et gi jo schonn esou Initiativen an déi Richtung gemaach, wou zum Beispill eng Persoun an engem Rollstull fuere muss oder d'Ae verbonne kritt, fir da selwer um Kierper matzekréien, wéi komplizéiert d'Situatioun ka sinn. Ech mengen, d'Madamm Ministesch selwer an och Deputéierter hate schonn d'Geleeënheet, fir dat auszuprobéieren, an ech denken, dass dat eng ganz gutt Erfahrung war an dass een dat och kéint weider ausbaue fir Leit, déi dat wëllen.

Et ginn och ganz flott Formatiounen - ech weess dat vu Personal aus dem Gemengesecteur -, wou och op d'Problematik higewise gëtt, wéi d'Leit mat enger ageschränkter Mobilitéit an eng Gemeng erakommen zum Beispill. Och do ass d'Saach vum Comptoir, wéi den Här Schaaf gesot huet. Do ass ganz schwier, wann eng Persoun am Rollstull erakënn, an d'Gemeng an eng Demande huet an e gesäit net. Dat heescht, all déi Initiative si wichteg fir ze hëllef, d'Propriétaires, d'Bedreier an einfach jiddwereen dovunner iwwerzeegt ze kréien, dass et net vu Muttwëll ass, wann zum Beispill eng Ramp muss gebaut ginn oder eng Toilette accessibel gestallt muss ginn.

Natierlech ass och net ëmmer alles méiglech. Do muss ee jo och realistesch sinn. Dofir gesäit d'Gesetz jo dann och Derogatiounen vir, awer nëmmen am Fall vu Gebaier, déi schonns bestinn. Leider ass dat net iwwerall méiglech. Ech denken do zum Beispill u Schlässer oder soss Gebaier, déi ënner Denkmalschutz stinn, an dat steet jo och esou am Gesetz festgeschriwwen, dass dat eng Ausnam ass.

Mee et ginn och aner Beispiller an ech wëll och vun engem Beispill aus menger Gemeng zielen. Do gëtt et eng Passerell, déi zu Biele iwwert d'Schinne féiert an déi u sech duerch Träpen accessibel ass. Zu zwou Säiten, op där enger Sait vun Kierfecht an op där anerer Sait vun eise Geschichts- a Kulturhaus, déi déi Passerell verbënt, si Behënnerteparkplazen. Mir hunn do als Gemeng analyséiere gelooss, ob een do kéint op deenen zwou Säite Rampen oder Lifter opstellen. Mee dat ass enger-säits technesch komplizéiert, well et direkt nieft der Eisebunn ass an och e gréisseren Héichtenënnerschied besteet, mee anerersäits géif et och extreem deier ginn. En plus hu mer gekuckt, dass de Wee ronderëm, wann d'Passerell net benotzt gëtt, just 60 Meter méi wäit ass, an do hu mer decidéiert, elo net dodran ze investéieren.

Mee an Zukunft wäert eis an esou Fäll och de Conseil consultatif de l'accessibilité kënnen beroden, deen och elo mat dësem Gesetz geschafe gëtt. Dozou och eng Remark: Et ass gutt, dass mat dësem Conseil e Gremium geschaaft gëtt, dee sech ausschliesslech mat der Accessibilitéit wäert beschäftegen. Dat weist alt erëm eng kéier, wéi eng Wichtigeheet dës Koalitioun der Thematik gëtt.

Mee et muss een och sécherstellen, dass dëse Gremium elo net, besonnesch am Ufank, vun Ufroer bombardéiert gëtt an dass et da laang dauert, bis en Avis publizéiert ka ginn. Well et ass wichteg, fir Gemenge souwéi och fir déi aner betraffe Propriétaires, an engem rasonabelen Delai eng Äntwert ze kréien, an natierlech och, fir kënnen vun de finanziellen Hëllef ze profitéieren.

Well d'Gemengen awer iwwer vill Gebaier verfügen - ënner anerem, soen ech emol, e Veräinshaus, wat vläicht e bëssen an d'Jore komm ass -, ass dovunner auszegoen, dass eleng vun där Sait wäert eng ganz grouss Quantitéit un Demandë kommen an dass et sech net ëmmer wäert ëm einfach Froen handeln. Och hei muss mer eis also deemno Moyene ginn, fir dat meeschten ze kënnen.

Gutt fannen ech weider, dass et méiglech ass, dass a bestëmmte Fäll eng Solution d'effet équivalent ka fonnt ginn, wat net heescht, dass näischt soll geschéien, mee dass een heiansdo ka Léisunge fannen, déi méi bëleg ginn, wéi zum Beispill e Lift anzebauen. Et kéint een zum Beispill e Service oder souguer an enger Schoul eng bestëmmte Klass op de Rez-de-chaussée verleeën, fir dass een do besser accessibel ass. Déi Philosophie huet iwwerengs och de Conseil supérieur des personnes handicapées a sengem Avis zum Gesetzestext gelueft. Well och dës Solutions d'effet équivalent kënnen net nëmmen op Guldünke vum Propriétaire oder vun der Gemeng geschafe ginn, mee müssen dann och vum Conseil consultatif guttgeheescht ginn.

Här President, da wollt ech nach e Wuert zum Logement soen, an dat, mengen ech, ass och vum Här Hahn scho gesot ginn: Gutt, dass dat Gesetz virgesäit, dass d'Residenzen ab enger gewëssener Gréisst - zrëckbehalte gi Gebaier mat fënnf Unitéiten an dräi Etagen - dann und müssen de Krittere vun der Accessibilitéit entsprechen, zumindest wat d'Entrée an déi gemeinsam Dealer ubelaangt. An da müssen op d'mannst 10 % vun de Logementer fir Persounen mat ageschränkter Mobilitéit zougänglech sinn. Dat ass extreem wichteg an enger Gesellschaft, déi ëmmer méi al gëtt a wou verschidde Leit, dat muss een esou soen, och heiansdo Wunnengen als Seniorewunnengen op de Marché bréngen, déi vu Seniorewunnengen just den Numm hunn.

Da wollt ech och nach, ier ech zum Schluss kommen, eng kleng Klamer opmaachen. Dat heien huet elo net direkt eppes mam Gesetzestext ze dinn an awer ass et a mengen Aen e wichtegt Element, wann et ëm d'Accessibilitéit geet. Ech denken do un d'„leichte Sprache“, et ass och schonn ugeklungen. Et kann ee mat gudder Piktogrammen oder Logoe besser kommunizéiere wéi mat laangen Texter. Och dat ass eng Fro vun Accessibilitéit, well et ebe vill Leit gëtt, déi déi dach schwéier verdaulech administrativ Sprooch, och wann et heiansdo just vereenzelt Termë sinn, net ëmmer gutt verstinn.

Fir just e Beispill ze ginn: Wie weess haut nach, deen net op enger Gemeng schafft, dass et en Officier de l'état civil gëtt a wat dee mécht? Dozou kënn dann och nach déi sproochlech Barrière an engem Land, wou mer iwwer 40 % Ausländer zielen - wat natierlech flott fir eis Diversitéit ass, mee dat mécht eis et net ëmmer einfach, wat d'Sproochen ubelaangt. Dofir sinn ech der Meinung, dass mir och an deem Beräich nach weider Fortschritter musse maachen.

Ech sinn dofir och frou, dass d'Regierung op de Wee geet, fir e „centre de la communication accessible à tous“ opzebauen. D'Zil vum Zentrum wäert sinn, de Gebrauch vun der sougenannter „leichten Sprache“ ze förderen, enger Sprooch, déi et erméigleche soll, zum Beispill Informatiounen oder administrativ Formulairë méi verständlech fir jiddereen ze maachen. Well nëmmen eng Persoun, déi déi Informatiounen, déi se kritt, och verstoe kann an déi sech selwer ausdrécke kann, ka sech an der Gesellschaft integréieren. Och dat ass fir mech eng Fro vun Accessibilitéit. Klammer zou.

Ech kommen dann zum Schluss nach eng kéier op meng Anekdot vum Ufank zrëck. Dës Madamm, och wa se Pech hat mat deem Accident, huet awer Gléck, dass si op Frëndinnen ziele kann, déi si ënnerstëtzen. Dat ass bei Wäitem net bei jiddweregem de Fall. Dofir ass et vun immenser Wichtigeheet, dass mir eis als Gesellschaft d'Moyene ginn, dass keen einfach esou ausgeschloss ka ginn, just well en net op eng Plaz kann hikommen, wou en eigentlech hiwëllt. An dës Geschicht weist och, dass et eigentlech jiddereen treffe kann.

Dofir ënnerstëtze mir als LSAP dëse Projet de loi, deen eis Gesellschaft wuertwierlech wäert méi oppe fir jiddweree maachen. Domat géif ech dann heimat den Accord vu menger Fraktioun ginn, ier ech awer nach jiddweregem wëll Merci soen, dee sech all déi Jore fir dës Thematik agesat huet, an ech lech Merci soe fir d'Nolauschteren.

■ **Plusieurs voix.** - Très bien!

■ **M. Fernand Etgen, Président.** - Merci villmoos, Madamm Asselborn-Bintz. An den nächsten ageschriwwene Riedner ass déi honorabel Madamm Djuna Bernard. Madamm Bernard Dir hutt d'Wuert.

■ **Mme Djuna Bernard (déi gréng).** - Här President, Madamm Ministesch, ech zitieren den éischten Artikel vun der UN-Behënnertrechtskonvention: „Zweck dieses Übereinkommens ist es, den vollen und gleichberechtigten Genuss aller Menschenrechte und Grundfreiheiten durch alle Menschen mit Behinderungen zu fördern, zu schützen und zu gewährleisten und die Achtung der ihnen innewohnenden Würde zu fördern.“ An iwwer wie schwätze mer dann hei eigentlech? Dee selwechten Artikel bezechent et esou: „Zu den Menschen mit Behinderungen zählen Menschen, die langfristige körperliche, seelische, geistige oder Sinnesbeeinträchtigungen haben, welche sie in Wechselwirkung mit verschiedenen Barrieren an der vollen, wirksamen und gleichberechtigten Teilhabe an der Gesellschaft hindern können.“

Oft denke mer am Kader vun der Accessibilitéit u Menschen am Rollstull, wat awer effektiv der Grupp u Betraffenen net ganz gerecht gëtt. Accessibilitéit betrëfft och Mënsche mat Héierschied, Mënschen, déi kognitiv Defiziter hunn, Leit, déi Gläichgewichtsstéierungen hunn. An dat sinn net just eeler Leit, mee beispillsweis och Leit, déi scho fréi am Liewen e Schlag erlidden hunn an e Liewe laang an hirer Motricitéit ageschränkt sinn.

Geneesou divers wéi d'Mënsche sinn, kënnen och hir Schwierigkeete sinn, fir duerch d'Welt ze goen. A ganz am Kontext vum „design for all“ ass et den éffentleche Verwaltungen hir Pflicht a Verantwortung, fir Barriären ofzebauen an eist Ëmfeld, eis Lieu-publicken, eis Gebaier an Transportmëttelen esou ze gestalten, dass se fir jiddereen notzbar sinn. Well Inklusioun heescht, dass eis Gesellschaft sech un d'Besoinen vun all de Mënsche soll upassen, an net, dass Mënschen, déi e spezielle Besoin hunn, sech müssen un d'Gesellschaft upassen.

Vun Inklusioun profitéiere mer schlussendlech alleguer, sief et, well jo zum Beispill och Eltere mat der Kutsch Zougang zu engem éffentleche Gebai kréien, oder, an dat ass vill méi wichteg, eis Gesellschaft méi villfältig an oppe gëtt, wann och jiddereen kann drun deelhuele.

■ **Une voix.** - Très bien!

■ **Mme Djuna Bernard (déi gréng).** - Dës moralesch Pflicht am Sënn vun eiser Diversitéit an eise inklusiven Denken mécht dëse Gesetzestext esou pertinent wéi dréngend. Et gouf laang drop gewaart an et ass e wichtige Bestanddeel vun der Ratifizierung vun der Behënnertrechtskonvention, wou och am Staatebericht vun 2017 zur Anhalung vun der Behënnertrechtskonvention dätlech drop higewise gouf, dass dëst Gesetz feelt a muss ëmgesat ginn.

Heizou vermierkt den UN-Ausschuss Folgendes, zum engen: „im Bereich Zugänglichkeit Rechtsvorschriften sowie politische Maßnahmen einzuführen, die in Einklang mit dem Übereinkommen stehen, die geeignete Durchsetzungsmechanismen beinhalten und die auch öffentliche und private Gebäude, den Zugang zu Notrufdiensten, öffentliche Verkehrsmittel und die Infrastruktur betreffen“.

Duerch dëst Gesetz gëtt also endlech e weesentleche Schrëtt no vir gemaach, fir physesche Barriären am éffentleche Raum ofzebauen. An zesumme mam geplangten Zentrum fir alternativ Kommunikatioun soll insgesamt e besseren Zougang och zur Informatioun an zur Kommunikatioun fir Mënsche mat Beanträchtegeunge gi ginn.

2018 hu mer an deem Kontext, a meng Virriedner hunn et och scho gesot, zum Beispill d'Gebäerdesprooch als vollwärtig Sprooch unerkannt, an dat ass en immens wichtige Schratt gewiescht fir d'Onofhängegkeet vu Mënschen, déi net oder schlecht héieren. En autonomt a gläichberechtigt Liewen däreer jo net nëmmen e Privileeg si vu Leit, déi héieren. Och Mënschen, déi net héieren oder schlecht héieren, müssen autonom a selbstbestëmmt kënnen liewen.

Dozou gehéiert natierlech och, e gläichberechtigten Zougang ze hunn zu den Informatiounen, zur Educatioun, zur Weiterbildung an zur Kultur, dem Sport an zum gesellschaftleche Liewen. Dat gëllt och fir dëst Gesetz haut. A wa mer dat haut maachen an den Alldag vu Betraffenen thematiséieren an d'Gesellschaft allgemeng drop sensibiliséieren, da maache mer och e ganz groussen Deal, fir Barriären, Mëssinformatiounen a Stigmata ofzebauen. Mee dat geet net duer! Dës Efforten, fir d'Barriären an de Käpp ofzebauen, gi weider. An hei hunn och mir hei an der Politik eis Roll ze spillen.

Wat betrëfft also dëst Gesetz elo? Den Här Rapport huet et scho ganz am Detail erkläert. Et bezitt sech op nei Gebaier oder Liewen, déi gebaut ginn, mee awer och op bestoend Strukturen. An dës bestoend Strukturen hunn zéng Joer Zäit, fir mam Gesetz konform ze ginn an d'Accessibilitéit ze garantéieren. An der Praxis awer ass besonnesch bei bestoende Gebaier a Lieu-publicken dëst guer net ëmmer esou einfach ëmzesetzen. Dowéinst gesäit d'Gesetz d'Méiglechkeet vir, fir d'Solution d'effet équivalent en place ze setzen.

Och kann et virkommen, dass d'Mises en place vun esou Solutiounen net ëmsetze sinn, dëst bei-

spillsweis, wa se am Konflikt mam Denkmalschutz stinn. An esou Fäll kann eng Derogatioun ugefrot ginn. D'Krittären heifir si ganz kloer am Gesetz, wat mer haut stëmmen, definéiert: Entweder, et ass technesch onméiglech, eng Léisung virzegesinn, oder dëst huet disproportional Käschten, déi se mat sech bréngen, oder, drëttens, an ech sot et schonn, de Patrimoine culturel et historique muss geschützt ginn.

Dës Méiglechkeete bezéie sech wuelgemierkt reng op bestoend Strukturen. An nei Gebaier, déi ab elo gebaut ginn, hu keng Méiglechkeet, fir Derogatiounen unzefroen.

Eng weider wichteg Neierung, déi dëst Gesetz mat sech bréngt, ass de Poste vum Contrôleur technique en accessibilité. Dëse Poste geet zesumme mat dem Contrôle de conformité, deen an Zukunft bei sämtleche Projete muss ugefrot ginn a vum Contrôleur muss zougestan ginn. Déi Persounen kréien heimadder natierlech e wichtige Rôle bei de Conceptionne vu Chantieren a Bauprojeten, well si sinn d'Experten, wat déi verschidde Solutiounen fir d'Accessibilitéit ugeet, a si si vun der Planung iwwert d'Ëmsetzung bis zur Kontroll och fir dann dëse wichtige Volet zoustänneg.

Op enger Metaebene gëtt des Weideren de Conseil consultatif de l'accessibilité gegrennt, deen zur Missioun huet, de Ministre de tutelle - an eise Fall de Familljeministère - ze beroden, Avisen ofzeginn, bei deenen d'Accessibilitéit en Theema ass, iwwert déi virdu beschwaten Derogatiounen wéi och d'Solution à effet d'équivalent ze aviséieren.

An dësem Conseil setzen nieft de Verrieder/innen vum Ministère awer och Verrieder/innen aus Organisationsiounen, déi sech fir Mënsche mat Beanträchtegeungen asetzen oder mat hinne schaffen. Dëst ass elementar, fir der Zivilgesellschaft an de Betraffenen hei eng direkt Stëmm ze ginn an hir Realitéiten, déi si besser kenne wéi jiddereen vun eis, mat de Projeten zesummenzebréngen.

Evidenterweis bréngt dëst Gesetz a senger Suite zousätzlech Käschten mat sech, Käschten, déi, gesellschaftlech gekuckt, keng sinn, well d'Plus-value un Inklusioun a Gläichberechtigung vun all Eenzelne net monetär ofzeweie ass. An trotzdem ass et evident, dass d'Gemengen, de Staat, Entrepreneuren, mee och privat Strukturen an Haiser hei mat Käschten fir den Aménagement konfrontéiert sinn. Dofir subventionéiert de Familljeministère dës Aarbechte mat 50 % vun de Käschten an engem Deckel vu 24.000 Euro.

Ee Punkt, deen ech wëll explizitt ervirhiewen, ass d'Introductioun vun Quota vun 10 % bei Logements d'habitation collectifs, also Apparementshaier mat méi Wunnunitéiten, wou effektiv müssen 10 % vun de Wunnengen accessibel a behënnertgerecht amenagéiert ginn. Mir all diskutéiere ganz oft iwwert d'Logementssituatioun a wéi schwéier et ass, eppes ze fannen, wat bezuelbar ass, connectéiert a senge Besoinen entsprécht. Fir eng ganz Rei Leit hei am Land kënn en zousätzleche Facteur derbäi, an zwar, dass hir Wunneng un hir spezifesch Besoinen muss ugepasst sinn. Dofir ass d'Introductioun vun dëser Quot enorm wäertvoll, nottamment well an Zukunft mat ëmmer méi eelere Mënschen och ëmmer méi Mënsche mat Accessibilitéitssueren anzwousch wunne müssen. An dëse Punkt gëtt och ganz besonnesch vum Conseil supérieur des personnes handicapées positiv ervirgestrach a mir ralliéieren eis un hiren Avis.

Wa mir haut iwwert dëst wichtegt Theema vun der Accessibilitéit schwätzen, géif ech gären d'Bréck schloen zu enger Debat, déi mer virun enger Rei Méint op Initiativ vu menger Kolleegin Chantal Gary gefouert hunn. Et ass ëm d'Inklusioun am Sport gaang. Hei gouf nottamment drop higewisen, dass a puncto infrastrukturell Léisunge fir eng besser Inklusioun vu Mënsche mat Beanträchtegeunge nach Loft no uewen ass.

Dëst Gesetz couvriert jo d'Établissements destinés à la pratique du sport et de la vie en plein air, also Spill- a Sportsplazen dobaussen. A puncto aner Sportarten sinn awer vläicht och weiderhin nach Nobesserungen ze maachen. Huele mer als Beispill um Kierchbiert am Rehazenter d'Schwämm, déi nottamment och iwwer en Heebelift verfüügt. Do ass dann natierlech d'Fro, wéi sech dëst Gesetz an dësem Beispill op aner Schwämmen applizéiert. Mir wëssen alleguerten, dass vill Mënsche mat Beanträchtegeungen a verschiddene Krankheeten a Motricitéitsproblemer gären an eng Schwämm ginn, fir hir Bewegung kënnen do auszeüben.

Wäerten nieft der Accessibilitéit an de Vestiaires an den Dusche beispillsweis och Heebelifter a sämtleche Schwämmen an Zukunft ze fanne sinn? Dëst wär eng flott Moosnam, fir an dësem konkrete Beispill d'Inklusioun am Sport ze stäerken, a géif wichteg Äntwerten op den Debat, dee mer deemools gefouert hunn, liwweren.

■ **Une voix.** - Très bien!

■ **Mme Djuna Bernard (déi gréng).** - Här President, Kolleginnen a Kollegen, haut stëmmen mer e ganz wichtegt Gesetz an dëser Legislatur an ech wëll der

Regierung ganz häerzlech dofir felicitéieren. Mir hunn als Gesellschaft d'Flicht, net just Barriären ofzebauen, mee och selwer net derfir ze suergen, dass neier derbäikommen. Dozou gehéiert d'Deklinéiere vun der Inklusioun op allen Niveauen: an eise Käpp, an eise Schoulen a Betreuungsstrukturen, an der Infrastruktur an och op der Aarbecht. Ech si mer sécher, mir kennen alleguerten heibanne Beispiller, wou eis dat nach net zu 100 % geléngt.

Loosst eis dës Etapp hei als neien Encouragement notzen, fir eis ze hannerfroen, fir ze préiwen, wou mir heibanne kënnen nobesseren, fir op d'Spillplazen an eise Gemengen ze goen an ze kucken, ob och wirklech all Kand hei spille kann, fir an den ëffentlechen Transport oder an ëffentlech Toiletten ze goen an opmierksam a sensibel dofir ze sinn, ob wirklech jiddereen dës benotze kann.

Mir hunn nach e Wee ze goen an d'Opklären an d'Sensibiliséierung si ganz sécher kruzial heifir, dësen Defi sollte mer gemeinsam ugoen.

Ech wëll dem Här Rapporteur Max Hahn e ganz grouss Merci soe fir säi kompletten, kloren an engagéierte schrëftleche wéi mëndleche Rapport. Mee ech wëll awer och alleguerten déi net vergiesen, déi sech mat vill Asaz fir dëst Gesetz an dës Cause berufflech wéi benevöll staarkmaachen. Dëse Moment haut ass virun allem Äre Moment.

Ech ginn heimadder den Accord vun der grénger Fraktioun an ech soen lech Merci fir d'Nolauschteren.

■ **Plusieurs voix.** - Très bien!

■ **M. Fernand Etgen, *Président.*** - Merci villmools, Madamm Bernard. An den nächsten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Fred Keup. Här Keup, Dir hutt d'Wuert.

■ **M. Fred Keup (*ADR*).** - Merci. Merci, Här President. Wéi ech elo hei nogelauschtert hunn a Richtung Podium gekuckt hunn, dunn ass mer opgefall, dass hei, wat mer bis elo net opgefall war, och e klengen Träpplek ass fir eropzekommen. An ech kéint mer virstellen, an ech mengen, de Fall war jo nach net, dass e Mann oder eng Fra, déi un e Rollstull gebonnen ass, hei an der Chamber war, mee wa mer dat eng Kéier hätten, da misste mer och hei am Gebai eng Partie Saachen awer a Fro stellen. Dat emol einfach direkt gesot, dass et awer oft net esou einfach ass an dass een oft net direkt dorunner denkt. Mee elo hei an dësem Kontext, wann een driwwer schwätzt, da passt ee vläicht grad dee Moment och besser op esou Saachen op.

Merci op jidde Fall och emol dem Rapporteur. Ech mengen, et ass e ganz komplext, grousst Gesetz, dat heiten. Hien huet dat gutt erkläert, op de Punkt bruecht. Et geet natierlech vill méi wäit an, wéi och scho virdru gesot, et sinn eng Partie Saachen do, wou een nach muss kucken, wéi dat an Zukunft och ka praktesch ëmgesat ginn. An dat wäert doudsécher och net ouni Problemer goen.

Selbstverständlech wäerte mir dëse flotte Projet hei mat ënnerstëtzen. Et ass absolutt un der Zäit, dass dat kënn. Wann een zrëckkuckt, fréier, ech soen elo mol, virun 20, 30, 40 Joer, do war dat jo nach guer net esou do, dat Bewosstsinn. Do war ee wirklech iwwerall, wou een higaangen ass, mat Problemer konfrontéiert, a mir haten also dee Moment wirklech keng, wat een nennt, barriärefräi Gesellschaft. An déi Leit, déi eng Behënnerung haten, déi waren ëmmer immens geplot.

Do ass vill geschitt an de leschte Joren a Joerzéngten, dat ass ganz kloer. Mee et bleiwen natierlech och haut nach eng ganz Partie Problemer wéi zum Beispill, dass a ville Restauranten, wat engem net direkt opfällt, et dann u rollstullgerechten Toilette feelt. A villen Dokteschpraxissen, grad do, wou et wichteg ass, felt et dann och un den néidegen Adaptatiounen fir Leit, déi am Rollstull kommen oder soss iergendwéi en Handicap hunn.

An et si jo och ganz vill Leit, déi zum Beispill am Alter Problemer kréien, fir sech ze beweegen, sou dass dat eigentlech jiddweree vun eis fréier oder spéider kann treffen.

Dann ass och fir blann Mënschen haut nach ëmmer d'Situatioun op ville Plazen problematesch. D'Notze vun ëffentleche Verkéiersmëttel ass oft eng grouss Erausforderung, besonnesch och bei Busarrëten, wou et net ëmmer esou einfach ass, sech do zurechtzefannen.

Dann ass et och nach ëmmer problematesch, wann een op eng Plaz geet a senger Fräizäit, ob dat elo Kino ass, Theater, eng Sportsmanifestatioun. Och do ass d'Accessibilitéit net ëmmer déi, déi se kéint sinn oder misst sinn. A wann d'Accessibilitéit do ass, dann ass et dach oft esou, dass dann zum Beispill déi Persoun, déi am Rollstull sëtz, ganz isoléiert ass fir sech an zum Beispill déi Leit, déi mat hir dohinnerginn, sech dann net bei si geselle kënnen. Et ass net ëmmer einfach ze léisen. Mee dat sinn awer Problemer, déi ee misst opgräifen an déi eis missten alleguer méi an d'Bewosstsi kommen.

Och natierlech ëmmer nach e Problem hu Leit mat Behënnerung, déi verreeze wëllen, dat zum Beispill mam Zuch, wou se sech da mussen umelle matzäi-

ten. Och do ass d'Situatioun nach net ëmmer déi, déi se am Fong misst sinn a kéint sinn.

Ech hunn et och gesot: Wann een net selwer beträff ass, dann huet een net déi richteg Erfahrung. Et kënn emol vir, dass ee vläicht eng Verletzung huet, dass ee sech e Bee brécht, an dann op eemol, da kënn dat méi an d'Bewosstsinn. Dat sinn dann, wéi soll ech soen, an deem Mëssstand, deen een dann huet, trotzdem wäertvoll Erfahrungen. Genee wéi de Jean-Paul Schaaf et och virdru sot, ech mengen, wann ee Kanner huet, an ech sinn och mat de Kutsche ronderëmgelaf e puer Joer, da mierkt een, wéi schwéier et ass um Trottoir, da mierkt een emol, wéi vill Autoen a wéi vill Camionnettë permanent um Trottoir stinn. Da mierkt een emol, wéi e Schantjen - an d'Land ass jo voller Schantercher, allgemeng gëtt jo iwwerall gebaut - iwwerall eng ganz schwierig Situatioun ass fir déi Leit, déi iergendwéi, soe mer mol, en Handicap hunn.

Dëst Gesetz ass also ganz wichteg. Et probéiert, esou wäit wéi méiglech eng garantéiert barriärfrei Beweegung eeben erbäizéieren, an dat, wéi gesot, zousätzlech an neie Gebaier mat Rampen, ugepasste Parkplazen - do kommen ech nach drop zrëck, Parkplaze si wichteg -, Lifter, Piktogrammen, akusteschen Informatiounsquellen. Och dat ass eppes, wat déi leschte Joren eréischt opkomm ass a wat awer elo, mengen ech, systematesch ëmmer méi agefouert gëtt. An och do musse mer oppassen, well bei akusteschen Informatiounsquellen, do stellt sech jo dann och d'Fro, an dat ass jo e bëssen ugeschwat ginn hei vu verschiddene Virriedner, vun der Sprooch, déi een do benotzt.

Theoreetesoch misst een dat a Lëtzebuerg schonn op e puer Sproocher maachen. An ech wëll och an deem Kontext un dat erënneren, wat virdru gesot ginn ass vun der Madamm Asselborn, an dat sinn d'Sproochen, déi mer hei hunn. Mir hu gesot: „Et ass eng grouss Diversitéit.“ Mir hunn awer nach ëmmer ganz vill Plazen, wou just eng Sprooch benotzt gëtt: op Schëlter, op Beschriewungen.

An deene meeschte Gemenge sinn d'Internetsäite just eesproocheg. Dat ass jo awer och eppes, wat net ideal ass. Ech mengen, all Informatioun sollt esou sinn, dass kee sech do ausgestouss fillt.

An eigentlech misste mir et da fäerdegbréngen, dass mer hei all d'Internetsäite vu Staat a Gemeng och a méi Sproocher kéinte presentéieren. Dat dierft jo awer de Budget net sprengen, d'autant plus dass dat hei jo awer eppes ass, wat vill Milliounen wäert kaschten, da misst dat jo awer maachbar sinn. Also, hei musse mer och eppes maache fir d'Méi-sproochegkeet.

Et ass natierlech net onbedéngt einfach, dat hei. Dat bezitt sech dann och op Restauranten, op Geschäfte, op kleng Commercer. Ech denken do einfach un e klengen, alen Duerfbistro, wou souwisou just véier, fënnef, sechs Leit eraginn. Dat kann net esou einfach ginn, fir dat ëmzesetzen. Ëmbaugarbechte sinn net ëmmer méiglech, se sinn och mat héije Käschte verbonnen. Do musse mer elo kucken, wat d'Zukunft eis eeben do wäert weisen.

Mee summa summarum, mengen ech, ass dat heiten e ganz flotte Projet, dee mer op jidde Fall mussen ënnerstëtzen a wou mer mussen drop hischaffen, dass d'Situatioun sech verbessert.

Zum Schluss nach eppes, wat mer virdrun agefall ass, wat vläicht vergiess gëtt an der Aktualitéit, wa mer grouss Projekte plangen. Mir probéieren dat jo dann ëmmer alles esou ze maachen, dass dat zukunftsgerichtet ass, nohalteg, ëmweltgerecht, klimagericht. An ech hu mer do iwwerluecht, datt jo awer ganz vill Leit, déi eng Behënnerung hunn, wirklech ugewise sinn op hiren Auto. An dunn hunn ech mer zum Beispill geduecht: Elo baue mer Saache wéi Elmen, alles schéin a gutt, mee do mussen d'Leit 200, 300 Meter goen, fir bei en Opfangparking ze kommen. An ech froe mech einfach, ob et net eng Iddi wier, fir zum Beispill do eng Partie Haiser oder Wunnenge virzegesinn, wou d'Leit awer kënnen hiren Auto virun der Dier parken, fir grad esou och behënnergerecht ze sinn, an dat net nëmme bei deem dote Projet, mee och bei anere Projekten dierfte mer net vergiessen, dass den Auto ganz wichteg ass fir vill Leit mat Behënnerung.

Dat gesot soen ech lech Merci fir d'Nolauschteren a mir ginn eisen Accord. Merci.

■ **M. Fernand Kartheiser (*ADR*).** - Très bien!

■ **M. Fernand Etgen, *Président.*** - Ech wëll den Här Keup net vum Riederpult entloossen, ouni dass ech em wëll soen, datt et eng Ramp gëtt, fir bei d'Riederpult ze kommen, déi een do kann hileeën. Merci villmools, Här Keup.

■ **M. Fred Keup (*ADR*).** - Merci, Här President.

(*Hilarité*)

■ **M. Fernand Etgen, *Président.*** - Den nächsten ageschriwwene Riedner ass déi honorabel Madamm Myriam Cecchetti. Madamm Cecchetti.

■ **Mme Simone Asselborn-Bintz (*LSAP*).** - D'Madamm Cecchetti kann och vläicht weisen, dass d'Riederpult erop- an erofgeet souguer, gellt.

■ **Mme Myriam Cecchetti (*déi Lénk*).** - Jo, et geet och erop an erof, ganz genau.

Här President, 2001 gouf et eng éischt gesetzlech Tentative, fir derfir ze suergen, datt Leit mat Handicap an hirem Alldag net méi u physesch Barrière stoussen, fir sech kënnen ze deplacéieren, fir ze restauréieren, ze logéieren, anzekafen, fir sech ze erhuelen, ze forméieren oder fir hiren administrative Verpflichtunge kënnen nozegoen. Am Fong ass dat Normalst, wat jiddereen am Alldag esou mécht, fir Leit mat Handicap nach ëmmer mat Schwierigkeeten a mat Hürde verbonnen. Dofir soll elo dëst Gesetz derzou bäisteieren, dass dës Hürden aus dem Wee geraumt ginn.

Dëse Projet ass ambitieus, mee awéiwäit dat, wat geplangt ass, och kann agehale ginn - ech sinn elo e bësse perturbéiert hei, also ech weess net, wat lass ass, mee ech fueren einfach elo mol virun -, ass mat ville Froe verbonnen, virop mat der Fro vun der Responsabilitéit vum Staat a vun de Gemengen a puncto Amenagement vun engem barriärefräien Territoire an dem Bau vun neien abordabele Wunnengen, déi fir jiddereen zougänglech sinn.

Här President, mir begréissen, datt dëst Gesetz eng Approche wíelt, déi déi Leit net als méi aussestoend, extraordinär oder anormal Leit bezeechent, fir déi een elo extraordinär Mesurë misst huelen. Accessibilitéit gëtt hei als eng universell Cause behandelt an definéiert. Et geet drëms, jidderengem Zougang ze ginn zu deem, wourop en am alldeegleche Liewen ugewisen ass.

Dass et dat Gesetz iwwerhaupt gëtt, ass en Zeechen derfir, datt déi Approche iwwert déi lescht Joerzéngten net vun de Regierungsvertrieder/inne gewíelt ginn ass. Et ass also net normal, datt muss gekuckt ginn, datt Leit mat Handicap gläichberechtegt behandelt ginn an um sozialen an ëffentleche Liewe kënnen gläichberechtegt deel huelen. Recht op Wunnen, Recht op Gesondheet, Recht op Bildung, Recht op Aarbecht, Recht op e gerechte Loun fir seng Aarbecht, Recht op en Zougang zu ëffentleche Servicer, Recht op Mobilitéit sti jidderengem zou. Dat sinn universell Rechter an do muss vu virera jidderee matageplangt ginn, net just déi Leit, déi soi-disant „valid“ sinn.

Här President, mir begréissen och, datt dëst Gesetz d'Kriticken an d'Recommandatiounen vum Comité des droits des personnes handicapées vun der UNO consideréiert.

Lëtzebuerg huet 2011 d'Konventioun iwwert d'Rechter vun de Persounen mat Handicap ratifizéiert. Am Kader vum nationalen Aktiounsplang gouf versicht, am Fënneforestakt dës Konventioun an hir Uweisungen dann och effektiv ëmzesetzen. Dat ass awer bis elo net gutt genuch gelongen. Dat mierkt een, wann ee sech selwer an d'Positioun vun enger Persoun mat engem Handicap begëtt.

Ech selwer konnt déi Erfahrung am Kader vum Kollektiv 1329 Enn September maachen. Fir ee Muere souz ech am Rollstull a si vu mengem Doheem bis an d'Chamber mam Bus, Zuch a Bus komm. Dat ass net evident, well dat alles muss geplangt ginn, schonn Deeg virdrun. Do kann een net spontan decidéieren, einfach anzwousch hinzefueren, oder sech et erlaben, e Bus ze verpassen oder dass de Bus ze spët kënn, well dat e grouse Problem wär, well op der Gare muss nämlech gewosst ginn, datt eng Persoun am Rollstull kënn, fir iwwerhaupt kënnen den Zougang zum Zuch ze hunn.

Et ass mir och opgefall dee Mueren, datt et e groussen Ënnerscheed gëtt zwëschent Personal vun CFL, TICE an anere Busser. Bei den CFL a beim TICE waren d'Leit gebrieft. Si hu sech beméit, si hu gehollef, si waren immens zevirkommend. Ouni si wär ech nämlech ni erakomm.

Par contre, an der Stad, do ass de Chauffeur net emol erausgeklommen, en ass net kucke komm, keng Hëllef, näischt. Wann net Leit a mengem Entourage gewiescht wieren, déi mir gehollef hätten, wär ech iwwerhaupt net an dee Bus erakomm an ouni si och net eraus an ech hätt mer Hals a Bee gebrach. Do gesäit een och, wéi wichteg obligatoresch Formatiounen an deem Beräich einfach sinn. An ech denken, dat ass eng Fuerderung, déi ee misst stellen.

Här President, et mussen och weider Efforte gemaach ginn. Notamment muss d'Anhale vun de Reegelungen vun der Accessibilitéit vu Gebaier a Plazen, déi kollektiv genotzt kënnen ginn, och kënnen iwwerpréift ginn. Dës Reegelungen gëlle mat dësem Gesetz souwuel fir ëffentlech wéi privat Acteuren. Dëst Gesetz gesäit par rapport zu deem vun 2001 och Sanktiounen vir, falls géint dës Reegelungen verstouss sollt ginn.

Eng Deadline ass och virgesi fir den Amenagement vun de concernéierte Gebaier a Plazen. Zéng Joer no der Publikatioun vum Gesetz muss alles adaptéiert sinn.

Här President, mir gesinn, dass bei der Reegelung e Wëllen do ass, fir déi Aarbechte virunzedreiwen. Mir gesinn awer och, dass net onbedéngt all déi néideg Moyaenen dofir agesat ginn. Zum Beispill ass

et fir eis onkloer, wéi d'Anhale vun deenen Amenagementsreegelungen ka kontrolléiert ginn a vu wíem a vu wéi enger Instanz. Gradesou froe mir eis, wat géif geschéien, wann d'Gemenge selwer géint dës Reegelungen verstoussen op hirem eegenen Territoire, beim Amenagement vun hiren eegene Verwaltungen an Infrastrukturen. Mee vläicht kann d'Madamm Minister eis herno op déi do Froen eng Äntwert ginn.

Här President, dat Gesetz gesäit och eng Rei finanziell Hëllef vir, fir Proprietären a Locataire bei der Mise en conformité vun hire Gebaier a Wunnengen ze ënnerstëtzen. Dës Hëllef soll en Incitativ sinn, fir eenzel Persounen derzou ze beweegen, hir Propriétéit den Accessibilitéitsnorme gerecht ze maachen an iwwert dee Wee gläichzäiteg d'Käschten, déi de Staat misst droen, wann en dës Aarbechte selwer géif an Ugrëff huelen, ze drécken.

Mee och hei stelle sech Froen: Wéi wäit huet e Locataire iwwerhaupt d'Méiglechkeet, Aarbechten a senger Wunneng ze ënnerhuelen? Ouni Awëlleung vum Proprietär geet dat jo guer net, well dee muss jo och fir dës Aarbechten opkommen, wann ech dat dann am Gesetz richteg interpretéieren.

Mir mengen, dass d'Responsabilitéit fir Aarbechte vun dëser Envergure am Beräich vum Logement prioritär misst bei de Gemengen a beim Staat leien, dat souwuel, fir déi bestoend Plazen a Gebaier ze adaptéieren, wéi och fir all nei Konstruktiounen.

Et ass jo elo schonn esou, datt d'Aide-au-logement-Gesetz virgesäit, datt de Staat bis zu 70 % vun de Käschten iwwerhëlt beim Bau, der Acquisitioun, der Renovatioun an dem Assainissement vu Wunnengen, déi vun de Gemengesyndikater an anere Promoteure verlount ginn u Leit mat Handicap.

Mee grad wéi allgemeng beim Pacte Logement besteet e Problem, datt trotz Incitativen an der daitlecher finanzieller Ënnerstëtzung vum Staat net genuch gebaut gëtt bei de Gemengen. Da froe mir eis hei, wat dann Incitative fir den Amenagement vun accessibele Wunnengen fir Leit mat Handicap bréngen kënnen, wa keen derzou verpflichtet ass, se ze bauen oder ze renovéieren. Vlächicht sinn dës Verpflichtungen jo och net just an dësem Gesetz hei ze regelen, mee eventuell am Aménagement communal, an engem PAG vun enger Gemeng, an all PAP, deem den Avis vum Gemengerot ënnerläit, oder am Pacte Logement 2.0. An all deene Legislatiounen kann ee verpflichtend Dispositiounen abréngen, wat d'Accessibilitéit zu Logement, Transport, ëffentlechem Raum an ëffentleche Plazen ugeet.

Här President, dëst Gesetz gesäit alt emol vir, datt e Quota vun 10 % vun de Wunnengen an engem kollektive Wunngebaai soll spezifesch fir Leit mat Handicap amenagéiert ginn. Do ginn d'Ambitiounen, déi dëse Gesetzesprojet eigentlech ustriift, erëm extreem erofgeschrauft. Wann am Exposé des motifs rieds ass vun der Accessibilitéit fir jiddwereen, ob Handicap oder net, dann heescht dat jo eigentlech, datt 100 % vun de Wunnengen am Kader vun engem Neibau missten den Accessibilitéitsnormen ugepasst sinn, oder ech hunn eventuell och eppes falsch verstanen.

Här President, mir stëmmen dëse Projet mat, well en d'Liewenskonditiounen vu Leit mat Handicap wëllt verbessern. Déi wäit d'Ambitiounen, déi dëst Gesetz ustriift, awer effektiv kënnen realiséiert ginn, hänkt dovunner of, wéi vill Verantwortung de Staat an d'Gemengen dofir wëllen droen.

Ech soen lech Merci fir d'Nolauschteren. An ech hu meng Zäit vu virdrun erëm erageholl.

(*Hilarité*)

■ **M. Fernand Etgen, *Président.*** - Merci villmools, Madamm Cecchetti. An de leschten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Marc Goergen. Här Goergen, Dir hutt d'Wuert.

■ **M. Marc Goergen (*Piraten*).** - Här President. Haut ass e wirklech wichtige Dag fir d'Leit mat enger Beanträchtegung. Dofir freeë mir eis ganz besonnesch, dass dëse wichtige Projet haut um Ordre du jour steet, an dat wirklech aus dem ganzen Häerz.

A ville Gespréicher an der Virbereedung gouf mir gesot, dass vill Leit laang op dësen Text gewaart hunn, an dofir gëtt et héich Zäit, dësen Text haut ze stëmmen.

Schonns 2007, dat heescht virun iwwer zéng Joer, huet Lëtzebuerg d'UN-Behënnertegerechtekonventioun ënnerschríwwen, déi och Dispositiounen iwwert d'Accessibilitéit vu Gebaier enthält. Bis haut konnt d'Konventioun an dësem Punkt um Terrain awer nach net wirklech mat Liewe gefëllt ginn.

Ëmmer nach gi Leit hei am Land vun Aktivitéiten a Plazen ausgeschloss, well bei de Constructiounen vun de Gebaier net dru geduecht ginn ass, dass och Persounen mat engem Handicap sech an de Raim solle beweegen kënnen. Oft si sech d'Bauhären oder d'Architekter guer net bewosst, dass an hiren Aarbechten e Problem besteet, well si beim Design just u Persounen denken, déi sech selwer kënnen fortbeweegen ouni Beanträchtegung. An dat ass e Phänomeen, deen et a ville Beräicher gëtt an deen net einfach ze

ignoréieren ass, well et nach ville Leit u Bewosstsi feelt.

Dofir ass et esou wichteg, dass mir esou Texter wéi dee virleiende stëmmen an och weider sensibiliséieren, fir d'Aarbecht besser ze maachen. Well mir sinn eis jo bewosst, dass d'Stëmme vun dësem Gesetz net derzou féiere wäert, dass sech d'Situatioun vun haut op muer verbessert. Et gi laang Transitiounszäiten, well grouss Ëmbauten eeben net vun haut op muer kënnen realiséiert ginn.

D'Konzept vum „design for all“, dat heescht d'Plangen an d'Baue vun de Produkter an de Gebaier, déi esou entworfen sinn, dass jiddereen, egal ob al oder jonk, mat oder ouni Beanträchtegung, se ouni zousätzlech Hëllef benotze kann, muss mat Nodrock an alle Wirtschaftsberäicher gemaach ginn, an dat esou séier wéi méiglech. Besonnesch op der Aarbechtsplaz ginn et nach vill Efforten ze maachen.

Do geet och dat virleidend Gesetz leider nach net wäit genuch. Et ass wichteg, dass ëffentlech Servicer fir jiddereen zougänglech sinn, esou wéi dëst Gesetz et virschreift, mee et dierf een awer och net vergiessen, dass net nëmmen déi ëffentlech Raim müssen zougänglech sinn, mee natierlech och d'Büroen hannendrun. Persounen mat engem Handicap wëlle schliisslech net nëmme just vun den ëffentleche Service profitéiere kënnen, mee och genee wéi all anere Bierger d'Méiglechkeet hunn, sech fir eng Aarbechtsplaz am ëffentleche Gebai ze entscheeden.

Wéi mir wëssen, gëtt et a villen Administratiounen a Betriber Quote fir Posten, déi vu Persounen mat engem Handicap solle besat ginn, déi awer nach ëmmer net erfüllt sinn. Oft gëtt sech einfach net un déi Quote gehalen, well heiandsdo sinn d'Raimlechkeeten och tatsächlech nach net ugepasst. Dass vill Aarbechtsplazen ëmmer nach de Bedierfnisser vu Persounen mat Handicap net gerecht ginn, erschwéiert hinnen d'Sich no enger Aarbechtsplaz. An et ass och net verwonnerlech, dass ëmmer nach e Groussdeel vun de Persounen mat engem Handicap net um éischten Aarbechtsmaart eng Plaz fënnt. Hei gëtt et also nach vill ze maachen.

Här President, e Punkt, deen eis besonnesch bei dësem Text gefreet huet, ass, dass hei emol eng Keier wierklech méi enk mat de Betraffenen um Terrain zesummegeschafft ginn ass. Grad wann et ëm d'Theema vun enger Behënnerung geet, gëtt oft vill, awer net mat de Leit um Terrain geschwat.

■ **Une voix.**- Très bien!

■ **M. Marc Goergen** (*Piraten*).- Wa mir an enger inklusiver Gesellschaft liewe wëllen, da mussen mir hei am Dialog bleiwen. Dofir begrëisse mir och d'Iddi vum Conseil consultatif de l'accessibilité, dee mat dësem Gesetz geschaaft soll ginn, an och, dass Persounen mat engem Handicap sollen d'Méiglechkeet kréie fir matzeschwätzen.

■ **Une voix.**- Très bien!

■ **M. Marc Goergen** (*Piraten*).- Hei hoffe mir, dass d'Regierung an deem entspreichende Règlement grand-ducal wäert der Propos vum Conseil supérieur des personnes handicapées nokommen an eng Méiglechkeet fannen, d'Bedelegung u Sëtzen an engem Berufsstätege Persounen ze erméiglechen. D'Recht op eng Aarbecht an d'Recht, gehéiert ze ginn, dierfe sech hei net am Wee stoen.

Här President, mir Piraten sinn iwwerzeegt, well mir Optimiste sinn, dass dëst Gesetz derzou wäert bäidroen, dass Mënsche mat enger Beanträchtegung sech an Zukunft fräi an eiser Gesellschaft wäerte beweegen kënnen.

A wou mer beim Beweegen sinn, dat ass virdu jo schonn ugeklongen: Verschidden eenzel Politiker haten, ech nennen et emol d'Chance, fir mat enger Beanträchtegung eng Keier konnten eng Simulatioun ze maachen. An ech hu gesinn, d'Madamm Ministesch war do och mat derbäi, an ech perséinlech hat dat och eng Keier gemaach mat engem Rollstull. An ech muss lech soen, dat ass eng Erfahrung, well ech hat virdu vill Problemer net esou erfaasst wéi dee Moment, wou ech selwer eng Keier an der Situatioun war. An et ass och nach e Familljemember bei eis, deen elo am Rollstull ass, do kritt ee vill méi mat, wéi engem virdrun als Politiker eigentlech opgefall ass.

An et ass eeben esou, dass mer mussen kucken als Politiker - an ech leeë jidderengem un d'Häerz, deen nach net mat hinnen um Tour war, ech mengen, et war den OGB-L -, dat eng Keier ze testen. Gitt eng Keier mat! Well Dir léiert bäi. Also, et kann een nëmme bäiléieren. An Dir gitt opmierksam gemaach.

An dat ass virun allem och wichteg fir d'Gemegepolitik. Well ech muss soen, bei eis am Gemeengerot war déi leschte Keier en Architekt. De Mann huet och seng Aarbecht ganz guut gemaach, mee mir sollten en neie Concertsraum kréien an do war awer näischt virgesi fir Rollstill. Do hu mir am Gemeengerot dann du gesot, dass esou eppes muss virgesi sinn. Dat ass eeben dee Problem, deen ech virdrun erwäänt hunn. Et ka jo net sinn, dass mer Architekten hunn, déi nach net drop sensibiliséiert

sinn, dass mer Leit mat enger Beanträchtegung awer déi Méiglechkeet ginn, fir un engem kulturellen oder u soss aneren Eventer deelzehuelen. An herno steet e fonkelneit Gebai do vun esou ville Milliounen an da gouf dat leider vergiess. Do mussen mer nach ganz vill Sensibilitéitsaarbecht leeschten, virun allem och mat den Architekterverbänn, well et ass net deen éischte Projet, wou mer zu Ouere kommen ass, dass net un all Beanträchtegung geduecht ginn ass, an dat geet vum Visuelle bis zum Héiere bis zu iwwerall.

Just als kleng Anekdot: Ech war jo mam OGB-L ënnerwee an do hat ech e Rollstull. Et war awer deen Dag Chance. Ech muss soen, a virdrun ass hei dat ugeschwat gi vum Personal, ech muss d'CFL-Personal luewen! Also, vu Péiteng an d'Stad, dat huet 1A geklappt, dat war wierklech guut. Mee hätt ech mech zum Beispill deen Dag entscheet, fir déi blann Simulatioun ze maachen, hätt ech net gewosst, wéi eng Statioun, well mir hate leider en Zuch erwëscht, wou d'Uso kapott war. Esou Klenggekeeten heiandsdo.

Oder et si Leit mat enger Beanträchtegung, déi hu mer elo gezielt, dass se vun un, dass Corona ass, an der Pandemie, mam Busfuereen e Problem hunn, well se net méi bei de Chauffeur kommen. Fréier bei der Haltestell huet de Chauffeur d'Dier opgemaach an dann hu se einfach gefrot: „Wou fuert Dir hin?“ Elo stinn déi Leit bei der Bushaltestell, et kënn e Bus, mee wann een näischt gesäit, huet ee keng Méiglechkeet ze wëssen, wou dee Bus hifiert. Dat ass och sou eppes: Mir hunn zwar d'Busser ofgeséichert an der Pandemie, mee d'Leit wëssen herno net méi, wéi ee Bus se wierklech müssen huelen.

Dat sinn eeben déi kleng Detailer, wou mir als Politiker et heiandsdo mat enger Moosnam wéi bei Corona wierklech guut menge fir d'Allgemengheet, mee awer dann heiandsdo d'Leit mat enger Beanträchtegung mat esou Moosname leider vergiessen. Dofir mussen mir vill méi sensibel ginn an natierlech och allegueren déi Leit, déi d'Politiker beroden.

Merci.

■ **M. Sven Clement** (*Piraten*).- Ganz gutt!

■ **M. Fernand Etgen**, *Président*.- Merci villmools, Här Goergen.

D'Regierung huet d'Wuert, d'Madamm Ministesch fir Famill an Integratioun, d'Madamm Corinne Cahen.

Prise de position du Gouvernement

■ **Mme Corinne Cahen**, *Ministre de la Famille et de l'Intégration*.- Villmools merci, Här President. Dir Dammen an Dir Härren, da maachen ech dat haut emol eng Keier e bësse manner diskreet, wéi ech et normalerweise probéieren ze maachen, nämlech maachen ech d'Pult hei e bësselechen erof, fir dass et op menger Héicht ass. Wéi ech 2013 fir d'éischt an d'Chamber koom, do ass mer opgefall, dass d'Héicht vum Pult fir mech déi selwecht war wéi fir de Claude Haagen, de Gilles Baum oder aner Leit, déi e puer Zentimeter méi grouss si wéi ech. Wann dat Pult dann déi nammlecht Héicht huet fir ons allegueren, dann ass et entweder fir déi eng ze niddreg oder fir déi aner ze héich. An dofir war ech och immens frou, wéi de President vun der Chamber deemools dunno decidéiert huet, e Pult ze maachen, wat erop- an erofgeet.

Et war mer och opgefall, dass hei nach ëmmer eng Träppchen ass. Ech si frou ze héieren, Här President, dass Der eng Ramp hatt. Mee mir sollten allegueren, amplaz just deenen aneren ze soen, wéi se solle bauen an alles accessibel maachen, och emol ëmmer bei ons ufänken. An ech mengen, et ass och elo grad gesot ginn: Wann een an enger Gemeng Responsabilitéiten huet oder och soss an Associatiounen, da soll een ëmmer un déi Leit denken, déi méi Schwieregkeeten hu mat der Accessibilitéit, fir dann och deenen d'Welt accessibel ze maachen.

Ech wëll net alles widerhuelen, wat haut scho gesot ginn ass. Ech géif fir d'éischt emol gären dem Rapporter villmools Merci soe fir den exzellente Schrëftlechen a mëndleche Rapport. Ech géif och gären allegueren de Riedner de Mëtten hei villmools Merci soe fir all déi Beispiller, déi se ginn hunn. An ech wäert och elo gläich nach eng Keier e bësselechen Cas pratique weisen, fir ze weisen, wéi schwiereg et heiandsdo ass, wann een eng Behënnerung huet.

Da géif ech awer och gäre ganz speziell dem Sandy Zoller Merci soen an all deenen, déi un der Ausaarbechtung vun dësem Gesetz participéiert hunn, well et war, wéi gesot, e laange Prozess, a mir sinn nach net fäerdeg. Mir wäerten nach mussen weider dru schaffen, fir eeben d'Welt fir ons alleguerte méi accessibel ze maachen.

D'WHO schätzt, dass 15 % vun der Populatioun op der Welt eng Behënnerung hunn - 15%! Dëst entsprécht ongeféier enger Milliard Leit. Déi Zuel, déi geet iwwregens konstant an d'Luucht, éischstens emol well d'Populatioun wisst, zweetens och duerch de medezinesche Fortschritt an doduerch, dass mer natierlech alleguerte méi al ginn.

A Länner, wou d'Liewenserwaardung iwwer 70 Joer ass, leeft am Duerchschnëtt jiddereen ongeféier aacht Joer mat enger Behënnerung. An et gëtt geschat, dass 3 bis 5 % vun de Behënnerungen uebuer sinn, déi aner entwéckele sech am Laf vum Liewen. Hei am Sall sinn deemno net vill Leit, déi ni, zumindest zäitweis, vun dësem Projet, deen haut da gestëmmt soll ginn, wäerte profitéieren.

Mir schwätze vu „Leit mat enger Behënnerung“. Den Här Schaaf huet gesot „Leit mat Handicap“. Dat Wuert ass wierklech net méi ganz zäitgeméiss an net méi ganz elegant. Mir schwätzen iwwer eeler Leit hei. Mir schwätzen iwwer - a mir hunn et schonn héieren - Eltere mat enger Kannerkutsch, wou d'Accessibilitéit net esou einfach ass. Mir schwätzen awer och vu Leit, déi temporär zum Beispill en Aarm oder e Been am Gips hunn. A fir all déi Leit bedeit dëst Gesetz méi Fräiheet. Fir all déi Leit bedeit dëst Gesetz méi Autonomie, méi Spontanitéit, méi Méiglechkeeten, méi Chancëgläicheit, méi Participatiounsméiglechkeeten um alldeegleche Liewen a virun allem eng besser Inklusioun an eis Gesellschaft.

Vill vun eis hunn d'Chance ze decidéieren, plus ou moins spontan an de Weekend ze fueren, an eng friem Stad, ze decidéieren, dann do an de Restaurant ze goen, vläicht och an de Kino, e Pullover an iergendengem Geschäft unzemoossen, e bësselechen treppelen doruechter natierlech. Jo, dat kann ee spontan decidéieren. Awer wann een zum Beispill am Rollstull sëtz, dann ass dat scho méi komplizéiert, mir hunn et de Mëtten héieren. Da muss ee kucken, wéi d'Trottoirshéichte sinn, ob déi Stad accessibel ass. Et muss een am Virauser vill plangen. Et muss ee kucken, wann ee wëllt an de Restaurant goen, ob dee Restaurant iwwerhaapt emol accessibel ass, ob keng Trapeen do sinn, wann een zum Beispill op d'Toilette muss goen. Am Kleederbuttek muss ee kucken, ob eng Kabinn do ass, déi grouss genuch ass, dass ee mam Rollstull kann eraufueren. Dann, do ass och driwwer geschwat ginn, am Kino, d'Keess, ass de Comptoir esou, dass ech och driwwer gesinn? Kann ech iwwerhaapt an de Musée goen, deen zum Beispill an engem historesche Gebai ass? Kann ech do d'Ausstellung kucken goen?

Wann ech dann awer blann sinn, da stelle sech natierlech aner Froen. Wéi ass et mat de Leitsystemer um Buedem? Fannen ech d'Busarrëten? Sinn am Kino Markéierungen um Bueden, déi mer ugin, wou eng Trap ass, fir dass ech net falen? Gëtt et am Lift vum Musée eng Annonce vocale zum Beispill? Mir hunn elo grad héieren: Wann déi futti ass, d'Annonce vocale, oder wa keng do ass, dann ass et schwéier ze wëssen, op wéi enger Statioun vum Zuch een ass oder op wéi engem Stack am Lift een ass. Onofhängeg vun der Accessibilitéit vum Gebai sinn ech als blann Persoun natierlech och drop ugewisen, dass am Kino e Film mat Autodescriptioun leeft an de Musée eventuell och taktill Modeller vun den Exponaten zur Verfügung stellt, fir dass ech mer d'Konschtwierker iwwert den Taaschtsënn virstelle kann. Mee dat ass eng aner Form vun Accessibilitéit, déi net elo iwwert dëst Gesetz ofgedeckt ass.

Wann ech faarweblann sinn, dann ass et wichteg fir mech, dass bei der Beschëlderung vun deene verschiddene Stäck an Deeler vun engem groussen Gebai, zum Beispill engem Spidol oder Akafszentrum, mat Faarwe geschafft gëtt, déi fir mech net allegueren d'selwecht ausgesinn.

A wann ech e geeschtegen Handicap hunn oder Orientéierungsschwieregkeeten, dann ass et wichteg, dass d'Beschëlderung kloer ass a mat Faarwen an eventuell och Piktogramme geschafft gëtt, fir dass ech och de Wee ka fannen. Wann d'Welt méi einfach ass, ass se fir eis allegueren iwwregens méi einfach.

Fir Leit, déi schlecht héieren, do ass et natierlech wichteg, de Wäert op d'Akustik an engem Gebai ze leeën, zemoools am Accueil vun engem groussen Gebai. Fir eng Persoun, déi guer net héiert, jo, do ass et zum Beispill essenziell, wa se bei en Dokter wëllt goen, deen um drëtten Stack vun engem Appartementshaus ass, dass do e Visiophon ass, well et geet net duer, dass d'Sekretärin freet: „Wien ass do?“ Wann een net héiert an net äntwere kann, da geet d'Dier dee Moment net op. Dat nammlecht gëllt iwwregens fir den Nuetsschalter vun engem Spidol zum Beispill.

Et ass de Mëtten iwwert den Aménagement raisonnable geschwat ginn. Ech géif och do gären e Beispill ginn. Wann ech dräimol d'Woch zum Beispill a Reuniounen op e Ministère muss goen, well ech do an engem wichtige Aarbechtsgrupp matschaffen, an ech muss alkéiers ee froen, fir mat op d'Toilette ze goen, well ech vu mengem Rollstull aus net un de Luuchteschalter kommen, fir d'Luucht kënnen selwer unzemaachen, da kann een en Aménagement raisonnable ufroen, deen et eeben erlaabt, eleng op d'Toilette ze goen, ouni een ze froen fir matzegoen.

Um Ministère mussen dee Luuchteschalter dofir awer net onbedéngt op eng nei Héicht ubruecht ginn.

Dee Schalter ass warscheinlech gesetzeskonform. Mee do bitt sech dann eng Solution d'effet équivalent un, déi an dësem Fall dann awer en Aménagement raisonnable wier. An dësem Fall wier dat zum Beispill d'Installatioun vun engem Beweegungsmelder, ganz einfach.

Natierlech dierf, an dat ass och gesot ginn, esou en Aménagement raisonnable keng Charge proportionnée fir de Proprietär duerstellen. Zu där Fro gëtt de Conseil consultatif de l'accessibilité dann och säin Avis of. A wann da festgestallt gëtt, dass d'Konditiounen, fir vun esou engem Aménagement raisonnable ze profitéieren, erfüllt sinn, ass de Refus, fir esou en Aménagement en place ze setzen, eng kloer Diskriminatioun a gëtt deementspreechend dann och bestrooft.

All Accessibilitéitsnormen an Exigenzen, déi an dësem Gesetz virgesi sinn, vereinfachen d'Liewe vu ganz, ganz ville Leit, vu ganz villen ënnerschiddleche Leit a warscheinlech och fir déi meeschte vun ons iergendwann zu engem Moment an eise Liewen.

Mir sinn immens frou, dass mer bei der Elabration vum Gesetz an och elo, wat d'Organisatioun vun de Formatiounen an dem Ausschaffe vun de Fiches techniques ugeet, op d'Hëllef vun der ADAPTH, wat jo de Centre de compétence national pour l'accessibilité des bâtiments ass, an och vum OAI kënnen zielen.

Et ass hei geschwat ginn de Mëtten, ech mengen, vum Här Schaaf a vun der Madamm Cecchetti, vun de Formatiounen. Mir wäerten zesumme mat der ADAPTH, mam OAI an och mat Info-Handicap, wat de Volet Sensibilisatioun ugeet, an den nächste Méint Formatiounen ubidden an déi néideg Informatiounen zur Verfügung stellen, fir dass an 18 Méint, wann d'Gesetz da bis a Kraaft trëtt, jidderee prett ass.

Wéi gesot, et geet virun allem mol drëms, dass eppes, wat nei gebaut gëtt, fir jiddwereen accessibel ass. Et geet awer och drëms, d'Leit ze ënnerstëtzen, fir dat, wat et scho gëtt, accessibel ze maachen. Mir wäerten do natierlech och finanziell ënnerstëtzen, wann een dat relativ séier mécht. Et wäert och Best-Practice-Beispiller ginn, e Guide pratique, dee mer zesumme mat der ADAPTH an dem OAI wäerte maachen. Ech mengen, wann een nei Iddien huet, da sollen déi och kënnen vun anere kopéiert ginn.

D'ADAPTH krut iwwregens d'lescht Joer scho Moyene bäi. Si soll och nach weider Moyene bäikréien.

Et ass och de Mëtteg vun de Sproochen geschwat ginn. Dat ass elo net Inhalt vun dësem Gesetz, mee natierlech, dat ass vläicht och e kleng Rappel: Denkt un d'„leichte Sprache“, wann Der Broschüre maacht, wann Der Internetsäite maacht. Denkt wannechgelfit un d'„leichte Sprache“, fir dass all déi Internetsäiten da fir jiddwereen accessibel sinn!

An da sinn ech nach eng lescht Äntwert schëlleg, dat ass d'Verpflichtung, accessibel ze bauen, vun där geschwat ginn ass. An Zukunft müssen 10 % vun de Logementer an Appartementshaier, wou dräi Stäck sinn a fénnef Unitéiten, esou accessibel sinn. Ech géif och do gären eng Keier e Beispill ginn. Mir schwätze jo dann awer vill vu Rollstill. D'Buedzëmmere mussen grouss genuch sinn zum Beispill, mindestens fénnef Meterkaree. Mee et kann een einfach och scho virgesinn, dass een, wann eng Persoun, déi net héiert, eng Keier an dat Appartement oder an dat Haus plënnert, net onbedéngt nees muss alles frësch ritzen, fir amplaz vun der Schell eng Luucht ze installéieren. Dat kann een am Fong vill méi einfach maachen, wann een dat vu virera virgesäit. Da kascht dat och net vill méi deier oder iwwerhaapt net méi deier. Et muss einfach virgesi sinn. An da kann een dat herno amenagéiere fir déi Persoun, déi eraplënnert.

An deenen neie Residenzen müssen iwwregens d'Partie-communnen allegueren accessibel sinn, ouni Ausnam. Dat heescht, och do gëtt et eng Verpflichtung, fir dat an Zukunft ze maachen, an ech mengen, dat kënn ons allegueren zegutt. Mir sollten alleguerte vill méi accessibel denken, méi accessibel bauen an ech muss lech soen, dat heiten ass e richtege Häerzensprojet, iwwert deen Der haut kënn ofstëmmen.

Ech sinn immens frou, dass et net nëmme mäin Häerzensprojet ass, mee dass et fir mech esou ausgesäit, wéi wann dat och Ären Häerzensprojet wär, vu jiddwerengem vun deene 60, déi hei sëtzen. An dofir soen ech lech am Numm vun all deenen, déi hei matgeschafft hunn, am Numm vun all deene Concernéierten, ob dat haut oder an der Zukunft ass, vill-, villmools Merci fir Är breet Zoustëmmung. Ech mengen, dass dat wierklech eng Häerzenssaach ass an dass et ganz wichteg ass, dass mer eebe weiderginn an eng méi accessibel Welt.

Villmools merci.

■ **Plusieurs voix.**- Très bien!

■ **M. Fernand Etgen**, *Président*.- Merci villmools der Madamm Familljeminstesch Corinne Cahen. D'Diskussioun ass elo ofgeschloss.

Mir kommen elo zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 7346. Den Text steet am Document parlementaire 7346¹⁵.

Vote sur l'ensemble du projet de loi 7346 et dispense du second vote constitutionnel

D'Ofstëmmen fänkt un. Fir d'éischt déi perséinlech Stëmmen. Da komme mer elo bei de Vote par procuration. De Vott ass heimat ofgeschloss.

An dëse Projet de loi ass eestëmmeg mat 60 Jo-Stëmmen ugehall.

Ont voté oui : Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Félix Eischen, Paul Galles, Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mmes Martine Hansen, Françoise Hetto-Gaasch, MM. Aly Kaes, Marc Lies, Georges Mischo, Mme Octavie Modert, M. Laurent Mosar, Mme Viviane Reding (par M. Laurent Mosar), MM. Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes, Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusty Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer (par M. Gusty Graas) ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mmes Tess Burton, Francine Closener, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Georges Engel, Claude Haagen (par M. Yves Cruchten), Mmes Cécile Hemmen et Lydia Mutsch ;

Mme Semiray Ahmedova (par Mme Josée Lorsché), MM. Carlo Back, François Benoy (par Mme Stéphanie Empain), Mmes Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché et M. Charles Margue ;

MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding (par M. Fernand Kartheiser) ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen ;

Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

Freet d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Et ass also esou decidéiert.

9. 7374 - Projet de loi portant

1° approbation de la Convention internationale pour la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées, faite à New York, le 20 décembre 2006 ;

2° modification du Code civil ;

3° modification du Nouveau Code de procédure civile ;

4° modification du Code pénal ;

5° modification du Code de procédure pénale

Mir kommen elo zum Projet de loi 7374 iwwert déi international Konventioun, déi d'Leit virum Verschwannelloosse schützt. D'Riedezäit ass nom Basismodell festgeluecht an de Rapport, den honorabelen Här Charles Margue, ass prett fir säi Rapport. Här Margue, Dir hutt d'Wuert.

Rapport de la Commission de la Justice

■ **M. Charles Margue** (*déi gréng*), *rapporteur*.-Merci, Här President. Léif Kolleginnen a Kollegen, et ass elo méi e schmärzleche Projet, deen ech lech presentéieren, iwwert d'Approbatioun vun der UNO-Konventioun vum 20. Dezember 2006 zu New York, wou et ëm de Schutz vun alle Persounen geet am Kontext vun deem, wat mer als „disparitions forcées“ beschreiwen.

Lëtzebuerg huet dës Konventioun schonn de 6. Februar 2007 ënnerschriwwen a mir verflchten eis als Staat, d'Praxis vum Verschwannelloosse vu Persounen ze verbidden an ënner Strof ze stellen. Zu Preventiounszwecker muss ënner anerem geheim Detentatioun verbuede ginn, Fräiheetsentzuch dierf just an offiziellen an iwwerwaachte Strukture geschéien, wou dann och all d'Insasse registréiert ginn an et méiglech ass, Informatiounen iwwer si ze kréien.

D'Konventioun reegelt och d'Entféierung vu Kanner, wann hir Elteren Affer vun enger Disparition forcée goufen, grad wéi d'Fälschung vun hirer Identitéit an hir Adoptioun.

Dëse Projet de loi gouf den 23. Oktober 2018 vum Aussen- an Europaminister deposéiert. De Staatsrot huet en de 25. Juni 2019 eng éischte Kéier aviséiert. D'Justizkommissioun huet sech de 17. Mäerz dëst Joer fir d'éischt domat befaasst, de Rapport bestëmmt, déi eenzel Artikelen analyséiert an och den éischten Avis vum Staatsrot. A mir hunn direkt eng Partie Amendements parlementaires ugehall.

Den 31. Mäerz huet d'Kommissioun dunn awer decidéiert, selwer beim OKaJu en Avis unzefroen, an och vun den Autorités judiciaires. De 27. Oktober huet d'Kommissioun den Avis complémentaire vum Staatsrot analyséiert an duerno hu mer nach eng Partie Textupassung gemaach. Den 10. November hu mer dunn de Rapport och eestëmmeg an der Kommissioun ugehall.

Ëm wat geet et hei an dësem Projet? An dem Artikel 1 approvüiere mer d'Konventioun, déi d'Disparition forcée als e Crime géint d'Mënschlechkeet repriméiert an déi 2010 a Kraaft getrueden ass. Et war 2002 am Statut de Rome vum Internationale Strofgeriichtshaff, dass d'Disparition forcée fir d'éischte Kéier als „crime contre l'humanité“ kodifizéiert gouf.

Interessant ass awer, wou déi Debatt iwwert d'Disparitions forcées hierkënn. Si huet hiren Ursprung an de Mënscherechtsbeweegunge ronderëm déi „Verschwonnen“ a Mëttel- a Südamerika. Ënnert dësem Sammelbegrëff kenne mer d'Affer vun de jeeweiligen Diktaturen, déi am Kader vun hirer „guerra sucia“, also dem knaschtege Krich, politesch Géigner oder onbequeem Persounen verschwanne gedoen hunn, u geheime Plaze festgehalten, gefoltert an ermort hunn. Nach haut ginn zu Buenos Aires all Woch op der Plaza de Mayo d'Mammen an d'Frae ronderëm, fir ëffentlech ze demonstréieren, dës Verbrieche ze denoncéieren a fir Opklärung ze verlaangen.

Ech erënnere drun, dass et ënnert der argentine-scher Diktatur Figere gouf mat Leit, déi festgehall goufen an an d'Mier erausgeschmass gi sinn, an deenen hir Kanner duerno zur Adoptioun fräigelooos gi sinn oder vermëttelt gi si vum Staat.

D'Disparitions forcées sinn awer kee Phenomeen, wat op den amerikanesche Kontinent beschränkt ass. Fir an der Nokrichszäit ze bleiwen, kéint een och nach den Algeriekrich, de Vietnamkrich oder den Nordirlandkonflikt als Beispiller nennen, wou dës Praxis an den Asaz koum. A rezenter Vergaangenheet stounge China, Wäissrussland an d'USA am Fokus.

Op der Internetsäit vun Amnesty International kann ee quasi am Dagestakt noliessen, wéi op der ganzer Welt Mënsche verschwannen, zum Beispill an Eritrea, dem Sudan, der Tierkei oder och nach a Syrien.

Den Aarbechtsgrupp iwwert d'Disparitions forcées bei der UNO schreift a sengem Rapport vum August dëses Joers, dass zanter senger Grënnung 1980 59.000 Fäll vun Disparitions forcées signaléiert goufen, an dat an 110 Staaten.

Eng Disparition forcée gëtt an der Konventioun vun New York esou definéiert - ech zitéieren op Franséisch :- « L'arrestation, la détention, l'enlèvement ou toute autre forme de privation de liberté par des agents de l'État ou par des personnes ou des groupes de personnes qui agissent avec l'autorisation, l'appui ou l'acquiescement de l'État, suivi du déni de la reconnaissance de la privation de liberté ou de la dissimulation du sort réservé à la personne disparue ou du lieu où elle se trouve, la soustrayant à la protection de la loi. » Op Lëtzebuergesch kuerz ausgedréckt: Et geet ëm Persounen, déi verschwannen a wou e Staat direkt oder indirekt dru bedeelegt ass a seng Roll och leegent, soudass déi betraffe Persounen kee gesetzleche Schutz hunn.

Mat der Ratifizéierung vun der Konventioun vun New York si mer verflcht, d'Disparition forcée als eng penal Infraktioun ze qualifizéieren, ze definéieren, wat mer mat dësem Gesetz maachen. Mir setzen do eng Strof vun 20 bis 30 Joer Prisong drop.

Wéi ech schonn am Ufank gesot hunn, kënnen mat dësem Gesetz am Eenzelfall och adoptéiert Kanner betraff sinn. Esou passe mer de Code civil un a soen, dass eng Adoptioun, déi normalerweis definitiv ass, eng Adoption plénière, ka revoquéiert ginn, wa sech erausstellt, dass dat adoptéiert Kand en Affer vun enger Disparition forcée ass, respektiv seng Elteren also verschwanne gedoe gi sinn, fir et duerno ze adoptéieren oder adoptéieren ze loosse.

Dës Revokatioun kann ugefrot gi vun der betraffener Persoun selwer, wa se 15 Joer oder méi huet, vun der leiflechter Famill - wann déi dann erëm opdaucht, nach um Liewen ass - oder vun der Adoptivfamill, déi sech der Situatioun bewosst ginn ass oder driwwer informéiert ginn ass, oder de Ministère public kann och nach agräifen, wann dat betraffent Kand manner wéi 15 Joer huet.

Interessant a weesentlech ass: Wann d'Revokatioun gesprach gëtt, da ginn och retroaktiv all Effete vun der Adoptioun annulléiert. Ech gräifen aus den Avis Folgendes eraus - den OKaJu seet a sengem Avis vum 29. Juni dëses Joers :- Wisou muss e betraffent Kand 15 Joer minimum hunn, fir selwer kënnen d'Prozedur ze lancéieren, an net schonns éischter? Wisou ass net de Juge aux affaires familiales oder de Jugendrichter zoustänneg amplaz vum Juge vum État civil? Et geet schlussendlech net just ëm eng Emännierung am État civil. An dësem Sënn mécht den OKaJu generell en Appell, all d'Dispositiounen, déi d'Kanner betreffen an an eise Gesetzestexter verstreet sinn, an Zukunft méi systematesch zesummenzeféieren an d'Organisatioun vun der Kannergerichtsbarkeet an deem Liicht ze iwwerdenken.

Aus dem Staatsrot sengen zwee Avis geif ech dëst ervirhiewen: Am éischten Avis kritiséiert de Staatsrot schaarf d'Dispositioun, dass eng Disparition forcée quasi automatesch zur Revokatioun vun enger Adoptioun soll féieren a schwätzt sech do dergéint aus. Wéi gesot, mir hunn dunn Diskussiounen a Verhand-

lunge mam Staatsrot geféiert. De Riichter soll nämlech kënnen entscheiden, wat am Interessi vum Kand ass, zum Beispill wann esou e Kand schonn als Puppelchen adoptéiert gouf a seng ganz Kandheet an der Adoptivfamill verbruecht huet. Eng Revokatioun soll also net ipso facto gesprach ginn, wann eng Disparition forcée virläit.

A sengem zweeten Avis ass de Staatsrot dann och averstane mat den Amendementer, déi mer an deem Sënn an der Kommissioun ugehall hunn. Weider Avis krute mer vun den Autorités judiciaires eran, notamment der Cour supérieure de justice, dem Parquet général an dem Parquet an dem Tribunal vun Dikrech. Dir fannt déi a mengem schrëftleche Rapport. Domadder schléissen ech de mëndleche Rapport of.

Ech soe Merci fir d'Nolauschteren a ginn den Accord vu sämtleche Fraktiounen, déi an der Kommissioun vertratt sinn. Mir hunn eis dorobber gëeenegt.

■ **Plusieurs voix**.- Très bien!

■ **M. Fernand Etgen, Président**.- Ech soen dem Här Rapporteur Charles Margue villmools Merci fir säi prezisen a klore Rapport. An esou wéi e gesot huet, kënnen mer ouni Debat iwwert dëse Projet de loi ofstëmmen.

Ech froe just d'Regierung, ob si eppes wëllt zum Projet de loi soen.

(Négation)

Dat ass net de Fall.

Da komme mer elo zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 7374. Den Text steet am Document parlementaire 7374⁹.

Vote sur l'ensemble du projet de loi 7374 et dispense du second vote constitutionnel

D'Ofstëmmen fänkt un. Fir d'éischt déi perséinlech Stëmmen. Da komme mer zum Vote par procuration. De Vott ass ofgeschloss.

De Projet de loi 7374 ass eestëmmeg mat 60 Jo-Stëmmen ugehall.

Ont voté oui : Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Félix Eischen, Paul Galles, Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mmes Martine Hansen, Françoise Hetto-Gaasch, MM. Aly Kaes, Marc Lies, Georges Mischo, Mme Octavie Modert, M. Laurent Mosar, Mme Viviane Reding (par M. Laurent Mosar), MM. Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes, Claude Wiseler et Michel Wolter ;

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusty Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, MM. Pim Knaff, Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer (par M. Gusty Graas) ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mmes Tess Burton, Francine Closener, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo (par M. Georges Engel), Georges Engel, Claude Haagen, Mmes Cécile Hemmen et Lydia Mutsch ;

Mme Semiray Ahmedova (par Mme Josée Lorsché), MM. Carlo Back, François Benoy (par Mme Stéphanie Empain), Mmes Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché et M. Charles Margue ;

MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding (par M. Fernand Kartheiser) ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen ;

Mmes Myriam Cecchetti et Nathalie Oberweis.

Freet d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Et ass also esou decidéiert.

10. 7785 - Projet de loi portant modification du Code de procédure pénale

Den zweetleschte Punkt vum Ordre du jour ass de Projet de loi 7785, eng Rei Ofännerunge vum Strofrecht. A Rapporteur ass nach eng Kéier den honorabelen Här Charles Margue. Och hei ass et de Basismodell.

Rapport de la Commission de la Justice

■ **M. Charles Margue** (*déi gréng*), *rapporteur*.-Merci, Här President, nach eng Kéier. Elo kommen ech mat engem sougenannten Omnibusgesetz. Ech presentéieren e Gesetzesprojet iwwer eng Serie Ännerungen, déi mir am Code de procédure pénale maachen a wou déi eenzel Dispositiounen net onbedéngt e Lien eng mat där anerer hunn.

Et ass e Projet, dee mer eréischt den 9. Mäerz 2021 vun der Justizministesch deposéiert kruten, also ganz rezent. Den 10. Mäerz hu mer eis eng éischte Kéier an der Justizkommissioun domat befaasst. Den 21. Abrëll hu mer direkt eng Rei Amendementer ugehall. Den 29. Juni huet de Staatsrot säin Avis ginn an d'Justizkommissioun huet deen de 27. Oktober analyséiert. Den 10. November gouf de Rapport an der Kommissioun ugehall.

Wann een um Code de procédure pénale Ännerunge mécht, da reagéieren natierlech all d'Justizauto-

ritéite mat ausféierlechen Avisen. Si sinn am schrëftleche Rapport nozeliesen. Et sinn Avisen vun der Cour supérieure de justice, dem Parquet général an de Parqueten aus der Stad a vun Dikrech, de Bezirksgerichter aus der Stad a vun Dikrech, dem Untersuchungsrichter aus der Stad an dem Barreau aus der Stad.

Aus dem Exposé des motifs e puer Extraite fir ze beschreiwen, wéi eng Ännerunge gemaach ginn; et sinn e puer interessant a weesentlech Dispositiounen an et ass net just Kosmetik, déi mer hei maachen.

Éischte Punkt: Et geet ëm d'Ausweitung vun der „compétence territoriale“ op internationalem Niveau, déi mer an den Artikel 5, 5-2, 7-1 a 7-3 vum Code de procédure pénale upassen. Mir iwwerhuele an eis Gesetzgebung eng generaliséiert Kompetenz, déi am internationale Recht als „personnalité passive“ bekannt ass. Dat ass d'Méiglechkeet, dass de Pays d'origine vun engem Affer den Auteur vun enger Infraktioun, déi am Ausland geschitt ass, ka poursuivéieren.

Wisou ass dat néideg? Den Ausgangspunkt war e Mord un engem Lëtzeburger am Oktober 2011 a Brasilien während senger Hochzäitsrees. Ausgeféiert gouf d'Dot vun engem Killer am Optrag vu senger Fra an enger Komplizin, béid auslännesch Residenten hei zu Lëtzebuerg, wéi et sech erausgestallt huet. Et ass en tragescht Virkommen, mee wierklech e Krimi, wéi mer e soss kënnen liesen. Déi zwou Damme ware méiglecherweis op d'Ierfschaft aus.

Stellt lech vir, déi brasilianesch Autoritéite sinn dem Fall net nogaangen an hu keng Pursuitten ageleet! D'Fro huet sech du gestallt, ob déi lëtzebuergesch Autoritéite kéinten aktiv ginn an dësem Mordfall, deen am Ausland passéiert war. Dat war keng einfach Ugeleeënheet. An dunn ass en Artifice juridique an d'Spill komm, deen et de Lëtzeburger Autoritéiten erméiglecht huet, aktiv ze ginn, an zwar op Basis vum Fait, dass déi zwou Dammen de Mord zu Lëtzebuerg geplangt haten an esou eng Association de malfaiteurs virlooch hei am Land, an déi huet et erméiglecht, och kompetent ze sinn, fir de Mord a Brasilien ze jugéieren, well béid Infraktiounen an engem direkten Zesummenhang stoungen.

Et koum dunn och zu enger Verurteilung vun deenen zwou Dammen zu Lëtzebuerg, awer just, well d'Premeditatioun vum Mord konnt hei am Land etabliert ginn. Wier dat net gewiesch, hätt dee Mord wuel ni poursuivéiert kënnen ginn!

Déi territorial international Kompetenz vun de Lëtzeburger repressive Juridictiounen ass haaptsächlech baséiert um Krititär vun der Plaz, wou d'Infraktioun passéiert, notamment wann et ëm Doutschlag oder Mord geet, ausser den Täter huet déi lëtzebuergesch Nationalitéit.

Mat den neien Dispositiounen maache mer et elo méiglech, dass déi Lëtzeburger Autoritéite kënnen aktiv gi bei Delikter oder Criminen, déi am Ausland passéieren a wou d'Affer entweder Lëtzeburger sinn oder zu Lëtzebuerg residéieren, an dat och am Fall, wou déi auslännesch Autoritéite keen Interessi un enger Poursuite weisen. Well zu Lëtzebuerg esou vill Auslänner residéieren, huele mer déi Kategorie vu Leit och ausdrécklech mat eran. Dat fir déi éischt Dispositioun.

Zweet Dispositioun: Mir schafen d'Méiglechkeet, fir d'Garde à vue vu 24 Stonnen op 48 Stonnen ze verlängeren, dat awer natierlech nëmmen ausnamsweis an eng eenzeg Kéier. Motivéiert muss dës Verlängerung sinn: wa kloer Indicë virleie fir e Scholdverdacht vum Inculpéierte bei engem Crime oder engem Delikt; wann et besonnesch Ëmstänn ginn duerch d'Komplexitéit vun der Affär an eng gréisser Unzuel vu Verdächtegen. Den Delai vu 24 Stonne leeft vum Moment un, wou d'Persoun verhaft gëtt.

Firwat schafe mer dës aussergewéinlech Méiglechkeet? Den Untersuchungsrichter stellt en Haftbefehl géint e Verdächtegen normalerweis aus, wa Fluchtgefor besteet oder de Risiko, dass Beweiser kënnen verschwannen, respektiv wann dee Verdächtegen net fräiwëlleg beim Riichter erschéngt. De Verdächtege gëtt natierlech aus deene selwechte Grënn net am Virfeld vu senger Verhaftung informéiert, an oft gëtt et jo an engem Dossier méi Verdächteger an déi mussen zäitgläich kënnen verhaft ginn. D'Polizei geet dann op Uerder vum Untersuchungsrichter déi Persounen zur selwechter Zäit verhaften. Doropshi lafe vun deem Moment un eng Panoplie vu Prozeduren.

Mam Gesetz vum 8. Mäerz 2017, vun deem den Alex Bodry Rapporteur war, hu mer ënner anerem eng Rëtsch Rechter a Garantien zugonschte vun de Verdächtegen agefouert. Zanterhier leeft den Delai vu 24 Stonnen ab der Verhaftung an net wéi virdrun ab dem Transfert an de Prisong, dee jo eng Rei Stonne war, nodeem de Verdächtege vun der Polizei verhéiert gouf. Dat heescht, d'Reform vun 2017 huet zur paradoxaler Situatioun gefouert, dass mer d'Formalitéiten erhéicht hunn am Schutz vum an an de Garantië fir de Verdächtegen an dass mer de maximalen Delai vun der Privation de liberté verkierzt hunn.